

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Kepsen av, eller?

En socialkonstruktivistisk undersökningsstudie kring den icke religiösa huvudbonadens vara och icke vara i skolan och fritidshemmet.

Namn: Anders Bröms & Linnéa Davidsson
Program: Grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i fritidshem

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Kurs: LRXA1G
Nivå: Grundnivå
Termin/år: HT/2020
Handledare: Viveka Torell
Examinator: Karin Lager

Nyckelord: Huvudbonad, Identitet, Roll, Fasad, Förbud, Konstruktion, Tillåtelse, Socialkonstruktivism

Abstract

Denna studie undersöker huvudbonadens vara eller inte vara i skolans verksamhet i samband med elevers identitetsarbete. Undersökningen tar sin utgångspunkt både hos yrkesverksamma lärare, annan pedagogisk personal i skolan men även ur ett samhällsperspektiv. Studiens teoretiska grund tas i socialkonstruktivismen med utgångspunkt att samhället och identitet är ett social fenomen. Frågeställningarna i denna studie är: "Hur ser lärare samt annan pedagogisk personals på icke religiösa huvudbonader i skolan och fritidshem i relation till vad LGR 11 skriver kring identitetsskapande?", "Sett utifrån både ett samhällsperspektiv och direkt i skolan samt fritidshemmet vilka argument görs för att både förbjuda och tillåta icke religiösa huvudbonader i skolan och fritidshemmet?" och "Hur ser huvudbonadens vara och inte vara ut historiskt sett i skolans verksamheter från ett samhällsperspektiv?".

Studien har utgått från en kvalitativ undersökningsmetod, semistrukturerade intervjuer, baserad på sju olika personer som har arbetat inom skolans verksamhet. Som komplement genomfördes en kvantitativ enkätundersökning som riktades mot allmänheten för att bidra med ett samhällsperspektiv genom digitala medier. Empirin analyserades genom en tematiskt analys.

Resultatet visar att huvudbonadens roll har diskuterats under en längre tid och det är idag ett vanligt diskuterat ämne, både i media och på plats i verksamheterna där åsikterna att huvudbonaden bör få mer plats i verksamheterna är den ledande ståndpunkten. En stor argumentation förs kring att huvudbonaden är starkt kopplat till elevernas identitetsarbete där de försöker definiera vem de är i relation till grupperna som finns i skolans verksamheter och lokaler.

Förord

Vi vill inleda att tacka våra informanter som trots pågående pandemi lade tid på att svara på våra frågor och hjälpa oss få fram resultatet för denna studie. Vi vill även tacka de som svarade på vår enkät och gav oss relevant data som utgångspunkt för vidare arbete. Både informanterna och de svarande i enkäten var essentiella för att studien skulle kunna genomföras. Tack.

Vidare vill vi tacka vår handledare Viveka Torell för vägledning och respons genom hela processen av vårt uppsatsskrivande. Även detta genom en pandemi som omöjliggjorde fysiska möten. Tack går även till våra kurskamrater som även de givit konstruktiv respons och stöttning över hela arbetets gång.

Innehållsförteckning

Förord	1
Innehållsförteckning	1
1 Inledning	1
2 Bakgrund	3
2.1 Fritidshemmets uppdrag	3
2.2 Begreppet identitet	3
2.3 Vett och etikett	4
2.4 Debatten i media	4
3 Litteraturgenomgång	6
3.1 Identitet	6
3.2 Huvudbonad och normer i skolan	8
3.3 Identitet och lärande	9
4 Teoretisk utgångspunkt	10
4.1 Socialkonstruktivism	10
5 Metod	12
5.1 Enkät	12
5.1.1 Undersökningsgrupp	12
5.1.2 Genomförande	13
5.2 Intervjuer	14
5.2.1 Undersökningsgrupp	14
5.2.2 Genomförande	15
5.3 Analysmetod	15
5.4 Etiska överväganden	16
5.5 Studiens tillförlitlighet	17
5.5.1 Reliabilitet	17
5.5.2 Validitet	18
5.5.3 Generaliserbarhet	18
6 Resultat och analys	19
6.1 Enkät	19
6.2 Intervju	22
6.2.1 Förbud eller tillåtelse	22
6.2.2 Demokratiska beslut	23
6.2.3 Huvudbonaden i klassrummet	24
6.2.4 Skillnader mellan klassrummet och fritidshemmet	24
6.2.5 Huvudbonader i gemensamma utrymmen	25
6.2.6 Identitetsskapande	26

7 Diskussion	28
7.1 Resultatdiskussion	28
7.1.1 Hur ser huvudbonadens vara och inte vara ut historiskt sett i skolans verksamheter från ett samhällsperspektiv?	28
7.1.2 Sett utifrån både ett samhällsperspektiv och direkt i skolan samt fritidshemmet vilka argument görs för att både förbjuda och tillåta icke religiösa huvudbonader i skolan och fritidshemmet?	29
7.1.3 Hur ser lärare samt annan pedagogisk personals på icke religiösa huvudbonader i skolan och fritidshem i relation till vad LGR 11 skriver kring identitetsskapande?	30
7.2 Demokrati i skolan	30
7.3 Metoddiskussion	31
7.3.1 Kvantitativ metod	31
7.3.2 Kvalitativ metod	31
7.4 Fortsatt forskning	32
7.5 Slutord	32
Referenslista	34
Bilagor	37
Bilaga 1: Enkätutformning och frågor	37
Bilaga 2: Intervjuguide	39

1 Inledning

“Ta av den där, såna har vi inte i klassrummet!”

“Ska du äta mat så tar du av dig kepsen!”

“Du kan inte tänka med den där varma saken på huvudet”

“Jag vill kunna se ditt ansikte, ta av dig kepsen”

Anledningarna som listas ovan är olika saker som vi fått höra om varför huvudbonad inte ska bäras i skolans lokaler. Utifrån egna erfarenheter genom åren inom skolans verksamhet har det framkommit mycket åsikter om huvudbonadens roll, några positiva men framför allt negativa och det verkar även idag finnas en stor spridning kring huruvida huvudbonaden är ett störande objekt eller inte i skolans verksamhet.

Begreppet huvudbonad, som kommer användas löpande genom hela uppsatsen, tolkar vi som allting rimligt att ha på huvudet. Det kan involvera plagg för både inom- och utomhusanvändning och kan exempelvis vara en mössa, keps eller luva på en tröja. Avgränsningen att fokusera på icke religiösa huvudbonader har gjorts eftersom Sverige har religionsfrihet och att be någon ta av sin religiösa huvudbonad är därför direkt ett brott mot diskrimineringslagen (DO, 2008:567). Begreppet huvudbonad har valts eftersom ordet kan tolkas som många saker för att inte låsa oss till en typ av huvudbonad eftersom det förekommer många olika sorters huvudbonader inom verksamheterna, skolan och fritidshemmet, som vi valt att undersöka.

I “Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshem” (2019) skrivs det att eleverna ska ges tillfällen att pröva samt utveckla sin identitet i fritidshemmets verksamhet i interaktion med andra. Goffman (2014) lyfter att människan anpassar sin identitet efter människor de möter. I skolans verksamhet möter elever andra elever och lärare på en daglig basis och gentemot dessa prövar de olika identiteter när de växer upp eftersom de söker efter en känsla att vara densamma och passa in (Erikson, 1977). Ifall att vara densamma och passa in exempelvis innefattar att bära huvudbonad kan elevens självbild skadas genom att de inte får bära det plagg de så starkt kopplar till sin identitet och sin kamp för att passa in. Det hamnar i konflikt med det som läroplanen skriver om att hjälpa elever med sina identiteter (*Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshem*, 2019). Däremot kan argumentet göras att ifall ordningsreglerna säger att det är förbud mot huvudbonader inomhus är det istället den som bär keps som inte passar in och kan hamna utanför eftersom den inte anpassar sig efter det som alla andra gör.

Forskningen inom detta fält är smalt och det finns inte mycket att hitta i koppling till just huvudbonader och identitetsskapande. Därför har vi valt att dyka djupare genom att samtala med verksamma lärare kring debatten som uppstår kring huvudbonadens vara och inte vara. I studien genomfördes därför fördjupande semistrukturerade intervjuer med informanter som arbetar/har arbetat i skolan eller i fritidshemmets verksamhet på olika skolor. Intervjuerna fokuserar på huvudbonadens vara och icke vara i samband med identitetsskapande i skolans verksamheter och eventuella problem som kan uppstå kring skolans regler och vanor.

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med denna uppsats är att undersöka och analysera hur lärare, främst inriktade mot fritidshemmet, samt annan pedagogisk personal ser på huvudbonadens vara och inte vara i relation till elevers möjlighet till identitetsskapande i skolans verksamheter. Uppsatsen kommer även att behandla hur samhällsdebatten kring bärandet av huvudbonad i skolans värld ser ut i media samt bland människor som eventuellt har egna erfarenheter om debatten på plats.

Våra frågeställningar:

- Hur ser lärare samt annan pedagogisk personal på icke religiösa huvudbonader i skolan och fritidshem i relation till vad LGR 11 skriver kring identitetsskapande?
- Sett utifrån både ett samhällsperspektiv och direkt i skolan samt fritidshemmet vilka argument görs för att både förbjuda och tillåta icke religiösa huvudbonader i skolan och fritidshemmet?
- Hur ser huvudbonadens vara och inte vara ut historiskt sett i skolans verksamheter från ett samhällsperspektiv?

2 Bakgrund

Som vi presenterade i inledningen är vi intresserade av att se hur verksamma lärare samt annan personal inom skolverksamheten resonerar och tänker kring styrdokumentens (*Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet*, 2019) uppdrag om elevernas möjlighet till utveckling och skapandet av sin identitet i samband med bärandet av huvudbonader. Vi är även intresserade av hur huvudbonadens vara och inte vara i skolans verksamheter porträtteras i media. Denna del kommer ta upp en inblick i hur verksamheten fungerar och centrala begrepp kommer belysas.

2.1 Fritidshemmets uppdrag

“Undervisningen i fritidshemmet kompletterar förskoleklassen och skolan genom att lärandet i högre grad ska vara situationsstyrt, upplevelsebaserat och grupporienterat samt utgå från elevernas behov, intressen och initiativ” (*Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet*, 2019, s. 22).

Genom att fritidshemmet 2016 fick en egen del i styrdokumentet för grundskolan fick verksamheten ett syfte och ett centralt innehåll för att bli en större och mer betydelsefull del i en integrerad skola. Tanken var att fritidshemmet skulle fungera som ett komplement till skolan och förskolan med ca 85% av eleverna mellan 6-9 år inskrivna i verksamheten (Skolverket, 2019). I fritidshemmet ges eleverna andra förutsättningar och möjligheter för utveckling än i resterande tiden av skoldagen (Skolverket, 2011). Fritidshemmet erbjuder eleverna stora möjligheter att utveckla sociala, kognitiva och fysiska förmågor. Eleverna ska också ges möjlighet att utveckla sitt ansvarstagande samt att pröva och skapa sin egen identitet (*Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet*, 2019).

Skolverket (2011) menar att fritidspedagogiken handlar om att arbeta mycket med kommunikativa förmågor tillsammans med barnen, genom att skapa goda relationer där båda parterna kan hjälpas åt att skapa en förståelse för omgivningen och omvärlden. Genom att komplettera det pedagogiska arbetet med omsorg och lek kan läraren främja elevernas utveckling. Skolverket (2011) skriver även att verksamheten i synnerhet har ett extra fokus på elevernas identitetsutveckling samt den sociala kompetensutvecklingen.

2.2 Begreppet identitet

Begreppet identitet kommer i denna uppsats att användas utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv och det innebär att vi utgår ifrån att identitet är någonting som skapas (Hammarén & Johansson, 2009). Identiteten hos människor är flytande och förändras över tid, exempelvis baserat på sociala, kulturella eller ekonomiska omständigheter. En utgångspunkt i denna process handlar till exempel om skillnader där Hammarén och Johansson (2009) tar upp exemplet att vara svensk som får sin mening av det i samhället som inte räknas in som svenskt. Detta skapar vi människor socialt med varandra genom inkludering och exkludering. Identiteten svensk finns eftersom andra lands-identiteter som till exempel dansk, finsk eller amerikansk finns. Precis som att identiteten man existerar eftersom identiteten kvinna finns. Kategorierna människor delar in sig själva i uppstår enbart för att det finns en motsats eller skillnad och författarna menar att människan kategoriserar sig utefter vad den inte identifierar sig med (Hammarén & Johansson, 2009).

Genom att utgå ifrån att identitet är en social skapelse kan även begreppet *social identitet* introduceras och detta porträtteras bland annat av hur vi människor väljer att markera vår identitet genom vårt yttre. Ett exempel kan vara vilka kläder och accessoarer människan väljer att köpa och använda. Hammarén och Johansson (2009) menar att hur vi uttrycker vårt yttre kan vara ett sätt att såväl fastställa som dölja sin identitet. Begreppet identitet kommer att fördjupas vidare i avsnittet tidigare forskning.

2.3 Vett och etikett

Ribbing (2016) belyser att en grundpelare inom vett och etikett är att män, oavsett ålder, inte bär huvudbonad inomhus. Dock finns det exempelvis undantag av hälsoskäl eller kulturella undantag exempelvis judarnas kippa. I arbetssammanhang kunde huvudbonaden visa på en statuskillnad som till exempel kockmössan som blir högre ju högre rang du har i köket (Ribbing, 2016). Dock är huvudbonaden inom köket idag mer anpassat efter funktionalitet än rang (Sveriges radio, 2010).

Det finns fortfarande olika etikettregler för de biologiska könen. Reglerna innefattar exempelvis att män i ren hyfs ska ta av sin huvudbonad inomhus, när man hälsar på en kvinna eller vill visa respekt inför någon. Kvinnor däremot behåller sina huvudbonader på vilket härstammar från gammal religiös sed där de behålls på eftersom håret ansågs attrahera männen och behövde därför skyllas så inte männen frestades (Ribbing, 2016). Fram till 1950-talet ansågs kvinnans utstyrsel inte komplett ifall de inte hade huvudbonad utan de ansågs som rebeller ifall de valde att inte bära huvudbonad (Ribbing, 2016). Dock är etikettsreglerna inte lika strikta idag utan det är mer accepterat att bära olika huvudbonader inomhus.

Ribbing (2016) lyfter att diskussionen kring lämpligheten av huvudbonad inomhus har pågått i flera decennier och pågår än idag. Bärandet av huvudbonad inomhus har idag inte samma status av oartighet som den haft tidigare och i till exempel skolans verksamhet blir det allt vanligare med huvudbonad inomhus (Ribbing, 2016). Det finns ingen lag som reglerar bärandet av huvudbonad inomhus utan det är en fråga för till exempelvis skolans rektorer och lärare att bestämma vad som gäller på just deras skola (Ribbing, 2016). Avslutningsvis menar Ribbing att huvudbonaden snart kommer vara en kläddetalj precis som vilken annan, till exempel en väska eller en sjal.

2.4 Debatten i media

Media har spelat en stor del i debatten kring förbudet av huvudbonader i skolan (Drougge, 2018; Widell, 2018; Lernfelt, 2018). Media porträtterar båda sidorna av debatten där det tongivande är att kepsar, och andra huvudbonader, inte borde förbjudas (Widell, 2018, 26 mars; Drougge, 2018, 13 mars). Kampanjen "Rör inte min keps" startades med hemsidan www.rorinteminkeps.se under 2018 som visar att kepsen har ett större värde än bara ett klädesplagg för många och därför kan det kopplas till diskriminering ifall någon tvingas ta av den (Björck, A., Karlsson, A & Sjölund, A, u.å.).

Debatten kring huvudbonadens vara och icke vara går i vågor skriver Högström (2016, 11 maj) i Expressen. I artikeln skriver Högström om en elev som nekats servering i skolans matsal eftersom hen hade keps på sig. Tvånget att ta av kepsen gick igenom trots att eleven hade dispens samt en elevassistent som förklarade det för personalen i matsalen. Högström refererar även till en artikel i Svenska Dagbladet (Tuvhag, 2011, 19 december) där liknande händelser inträffat samt att Skolinspektionen givit skolan i fråga en anmärkning för det

beslutet. Skolinspektionen hänvisar i artikeln till skolans ordningsregler där det inte uttryckligen står att huvudbonad inte får bäras i skolmatsalen utan endast i klassrum och därför har de ingen rätt att neka eleven att äta med huvudbonad (Tuvhag, 2011, 19 december).

3 Litteraturgenomgång

Idag finns sparsamt med forskning kring barn i åldrarna 6 till 12 år och identitetsskapande trots att det är i den perioden vuxna förknippar med samt kommer ihåg som sin barndom (Havnesköld & Risholm Mothander, 2009). Vidare säger Havnesköld och Risholm Mothander att forskning dock har påvisat att det är mellan dessa åldrar ett barn börjar att skapa en egen identitet. Därför har vi valt att komplettera den forskning och de teorier som finns med annan relevant litteratur för att kunna skapa en så bra helhetsbild som möjligt. Framförallt utgår studien från Goffmans (2014) och Eriksons (1999) böcker där deras studier kring identitetsarbete är samlade samt Swains (2010) studie kring identitetsskapande i skolan kopplat till kläder. Valet att använda böcker där Goffman och Eriksons studier är samlade gjordes för att deras tidigare studier där är väl sammanfattade och gick att relatera till vår studie kring identitetsskapande i skolan samt den teoretiska utgångspunkten, *socialkonstruktivism*, som valdes. Forskningen som finns handlar framförallt om ungdomar och unga vuxnas identitetsskapande där det finns flera olika inriktningar, som exempelvis kopplingarna mellan identitet och genus, sexualitet och musik. Däremot finns det begränsat med forskning kring identitet i samband med kläder, huvudbonader och hur dessa kan användas av barn i deras egna identitetsarbete. Vi kommer lägga fokus på forskning kring identitet i samband med olika sociala kontexter till exempel kontexten elevernas samspel mellan varandra i fritidshemmets verksamhet.

3.1 Identitet

Ordet identitet är väldigt brett och kan idag ha flera olika innebörder och kopplas ofta ihop med människors pass/ ID-kort eller möjligen ursprung och yrke (Hammarén & Johansson, 2009) exempelvis att en person är född under ett visst år, kommer från ett visst land eller arbetar med ett yrke som lärare eller läkare. Hwang och Wängqvist (2014) tar upp komplexiteten med ordet identitet genom att lägga till aspekten kring självbild och förklarar att det handlar om att en människa är medveten om sig själv och sin egna unika person. De grundar sina tankar i Eriksons, forskare inom utvecklingspsykologi, och hans tankar om att varje människa utvecklar sin egen identitet i slutet av ungdomsåren. Utvecklingspsykologi tar avstamp i att arv och miljö påverkar barnets utveckling samt de relationer som uppkommer med andra människor under tiden. Människan formas dynamiskt under hela sin livslängd (Havnesköld & Risholm Mothander, 2009). Erikson (1999) har ett utvecklingspsykologiskt perspektiv och utgår ifrån att varje människa skapar sin egen identitet genom 8 olika åldrar eller livsfas

1. Oraltsensoriskt stadium - Grundläggande tillit kontra misstro
2. Muskuläranal kontroll - Självständighet kontra blygsel, tvivel
3. Gående genitalt stadium - Initiativ kontra skuldkänslor
4. Latensperiod - Arbetsflit kontra underlägsenhet känsla
5. Pubertet och förpubertet - Identitet kontra roll splittring
6. Tidig vuxenålder - Närhet kontra isolering
7. Vuxen ålder - produktionsförmåga kontra stillasittande
8. Mogen ålder - Jag-integritet kontra förtvivlan

Föreliggande studiens fokus ligger kring *livsfas fyra* och *fem* eftersom de inträffar under låg- och mellanstadiet i skolan. Vid *livsfas fyra* är barnet skolmoget och barnet ska nu bli en "villig och intresserad deltagare i ett produktivt sammanhang" (Erikson, 1999, s.235). Barnet ska nu bli en del av samhället och dess normer och värderingar. Faran i denna fas ligger i hur väl barnet lyckas bli en del av samhället, annars riskerar barnet att utveckla en otillräcklighet eller underlägsenhet. Vid *livsfas fem* kommer barnet in i puberteten och barndomen tar sitt

slut. Nu påbörjas ett nytt identitetsarbete och ungdomens roll ska förankras i samhället. Om detta arbete inte får en positiv följd kan det riskeras att ungdomen får en "splittring av rollerna".

Identitetsskapandet eller sökandet efter identitet aldrig blir klart utan följer en genom hela livet och kan utvecklas samt förändras som beskrivet ovan. Erikson (1999) utgår ifrån att identiteten formas beroende på hur man hanterar de olika åldrarna och med utgångspunkt att varje ålder har en kris att klara av för att kunna komma vidare i sin utveckling och till nästa ålder eller livsfas. Med begreppet kris menar Erikson (1999) hur väl en person utvecklas och får möjligheter för utveckling under faserna, exempelvis om barnet hela tiden känner sig otillräcklig eller underlägsen i fas fyra utvecklar barnet en misstro och tvivel på sig själv. Det kan även påverka nästa fas negativt och det kan bli en nedåtgående spiral.

Erikson (1977) menar att sökandet efter ens identitet ingår i människans grundläggande behov och att identiteter är subjektiva upplevelser för varje individ. Erikson (1977) har delat in identitet i tre olika aspekter:

- Biologisk identitet som kopplas till vårt kön, utseende samt kroppsuppfattning.
- Psykologisk identitet som sammanhänger våra känslor, intressen och behov.
- Social identitet handlar om de förutsättningar och möjligheter som miljön och människor runt omkring ger oss.

Goffman (2014) skriver att människan anpassar sin identitet utefter andra människor hen möter. Detta går att jämföra med utvecklingspsykologin och Eriksons tankar om barnets utveckling i samspel med andra. Det största skillnanden mellan författarna är att Goffman utvecklar genom att lägga större fokus på samspelet mellan människor. Goffman använder begrepp som *att uppträda* eller att man *spelar en roll* i mötet med andra. Denna roll kan anpassas utefter situationen och beroende på vad den som spelar rollen vill utge för uttryck av sig själv. Det är därmed kontexten som skapar möjligheter för olika roller och olika sätt att upprätthålla dessa (Goffman, 2014). Goffman använder begreppet *fasad* för att förstå och förklara hur kontexten kan vara en bidragande faktor i människors rollspel. Fasaden delas upp i två delar: den ena är omgivningen där möbler eller lokaler spelar en fasad exempelvis klassrummet eller fritidshemmet. Den andra delen är den personliga som handlar om kön, ålder eller kläder exempelvis en kille som har keps hemma men inte i skolan (Goffman, 2014). Skolan kan därför ses som en fasad och en elev kan spela en roll i skolan och en annan hemma då det är olika fasader den utgår ifrån i sin roll.

Vad som kan hända om framträdandet bryts eller fasaden snabbt förändras beskriver Goffman (2014) som att genom störningar i framträdanden kan människan få en känsla av utsatthet. Människan kan också känna sig blottad om det till exempel sker i en kontext med ett socialt sammanhang kan hela sammanhanget påverkas och förändra hur synen på varandra och kontexten ser ut. En ofrivillig störning kan skapa en osäkerhet om den egna personen och starta en spiral där osäkerheten fortsätter i en negativ riktning. Goffman tar även upp att störningar kan påverka det personliga planet och sammanhanget, det vill säga den sociala strukturen (Goffman, 2014).

Forskning tar sin grund i symbolisk interaktionism som innebär att människan använder språket för att skapa sig ett reflekterande och medvetande kring sin tankeförmåga (Goffman, 2014). Språket är även väsentligt för identiteten som ska skapas via sociala interaktioner (Nationalencyklopedin, u.å). Goffman (2014) tar sin utgångspunkt i att människor kan

kommunicera med varandra inte bara verbalt utan även genom sitt kroppsspråk eller sitt yttre genom att välja vilka kläder man sätter på sig. Människor i möten med andra tar hjälp av yttre signaler för att förstå den andre enligt Goffman (2014). Ett specifikt klädesplagg kan för en människa vara betydelsefull för vilken fasad den vill porträtteras exempelvis kan kepsen vara essentiell för eleven som vill porträtteras sig som hiphopare eftersom det tillhör den kulturen.

Swain (2010) undersökte relationen mellan kläder och gemenskap samt identiteten hos elever i åldern 10 till 11 år.. Swains studie tar sin utgångspunkt i Goffmans tankar och forskning kring identitetsskapande genom det sociala mötet med andra och symbolisk interaktionism. Swains resultat påvisar att kulturen på skolan skapas av eleverna själva och deras förväntningar på varandra, vilket kan tolkas som ett socialkonstruktivistiskt synsätt. Genom sin studie kom han fram till att eleverna använder sina klädesplagg för att sätta ett värde på sig själva och sin plats i gruppen. Kläderna kan vara en avgörande punkt för om du exempelvis blir inkluderad eller exkluderad och skapar en kultur och gemenskap. Vad eleverna kallar "rätt" kläder kunde ge dem tillträde till olika grupper och påverka hela din identitet inom gruppen. Bland annat blev märkeskläder en symbol för makt och att eleven hade hög status i hierarkin (Swain, 2010). Klädesplaggen var ett oerhört stort och viktigt redskap för dessa elevers syn på sig själva och varandra. Swain (2010) skriver att kläderna speglar elevernas syn på sig själva och sin identitet i mycket hög utsträckning och det påverkar hela gruppodynamiken inom klassen och till och med inom hela skolan.

3.2 Huvudbonad och normer i skolan

Normer i klassrummet lyfts av Thornberg (2006) och skriver om handlingar som främjar vad gruppen ser som ett bra beteende. Normerna hjälper gruppen mot ett gemensamt mål och de kan också definiera rollerna och relationerna inom gruppen. Thornberg tar upp att det i ett klassrum oftast finns både uttalade och icke-uttalade normer och de finns där för att reglera elevernas beteende till att inte störa varandra eller förstöra skolans egendom. Ett exempel som lyfts kring keps och mössa och att det är saker man inte har i klassrummet på grund av tradition och kultur. Thornberg menar dock att detta inte är en av de viktigaste reglerna och kallar det därför en etikettsregel och ställer den mot exempelvis att man inte får slå någon, som anses vara en mycket mer sträng regel (Thornberg, 2006).

Människor utvecklas inte av sig själva utan i sociala sammanhang och som personal inom skolans verksamhet skapar vi rammar för eleverna att utvecklas inom (Åkesson, 2016). Detta gör oss till normbärare och genom att vara medveten och kritisk mot normerna inom ens klassrum kan man som lärare undvika normer som stjälper eleverna, istället för att hjälpa dem. Även skollagen (SFS 2010:800) framhäver att eleverna ska få förutsättningar för att utvecklas i största möjliga mån och styrdokumentet (*Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet*, 2019) påpekar att tiden som tillbringas inom skolan spelar en stor roll för elevernas utveckling av självkänsla och självbild.

Huvudbonaden, framförallt kepsen, beskrivs som ett medel för avskärmning av Karlsson (2020). Karlsson tar upp tryggheten som tillkommer vid bärandet av keps och beskriver att kepsen fungerar som ett kostnadsfritt hjälpmedel för lärare där eleven får stöd via den trygghet som uppstår i samband med bärandet av keps. Luvan på tröjan eller en mössa fungerar på samma sätt och Karlsson beskriver vidare att synintryck kan bli för mycket för elever eller elever som har svårighet med ögonkontakt använder sig av exempelvis luva eller keps för att skärma av och göra dagen lättare för dem. Karlsson (2020) menar även att många skolor idag använder sig av gamla regler eller anledningar som hygien och hyfs för att förbjuda huvudbonader och att detta är någonting negativt.

3.3 Identitet och lärande

John Dewey (2004) uttrycker att det är viktigt att anpassa undervisningen efter den enskilda individen istället för skolklasser som människor i många fall delar in elever utefter. I skolans värld har vi exempelvis skolklasser eller åldersgrupper samt vilket kön du tillhör som ligger i fokus. I samhället kan det istället vara vart man bor, vilket yrke man tillhör eller vilket idrottslag man hejar på som definierar vilken samhällsklass man hamnar i. Som tidigare nämnt är identitet en social konstruktion som vi människor skapar och Dewey (2004) menar att när elever blir grupperade i en skolklass-nivå kan det hämma lärandet. På en individnivå kan problematiken, där till exempel en elev blir störd av regeln att huvudbonaden ska tas av, bli så stor att den eleven fokuserar på det och inte kan koncentrera sig under lektionstiden (jfr, Goffman, 2014).

Dewey (2004) beskriver att individer bedöms på en klassnivå i skolan och de styrdokument som finns idag säger att alla ska nå samma mål men hur individen når dit är möjligt att anpassa för skolorna. Styrdokumentet för fritidshemmets verksamhet har inga tydliga mål eleven ska nå utan istället uppmaningar om att eleven ska få utveckla bland annat sociala kunskaper och möjligheten att testa nya identiteter (*Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet*, 2019).

Dewey (2004) skriver om ungdomar i en förvirrad värld och menar att samhället är styrt av de som har auktoritet och att de bör hjälpa ungdomarna styra mot att bli fungerande samhällsmedborgare. Det återkommer i styrdokumentet (*Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet*, 2019) där det står att lärare borde hjälpa elever och att de får utveckla sociala kunskaper och pröva identiteter är ett steg i att eleverna blir fungerande samhällsmedborgare. En aspekt av att bli en fungerande samhällsmedborgare är att eleverna lär sig följa regler och får lära sig hantera nederlag och i viss mån kan det att bli tillsagd att ta av sig sin huvudbonad, om skolan har det som regel, tolkas som att det innefattar just detta.

Närvänen och Elvstrand (2014) skriver att identitetsskapandet har tagit en allt större plats inom fritidshemmets verksamhet genom de reformer som har skett inom skolans värld. Men dessa reformer har även bidragit till hinder inom verksamheten då pedagogerna känner inte att de har tiden eller resurserna för att nå alla de nationella målen. Pedagogerna i studien kände att deras roll inom skolan har minskat till en biroll och därför hade även pedagogerna svårt att gemensamt skapa en identitet, vilket kan försvåra arbetet med elevers identitetsskapande (Närvänen & Elvstrand, 2014).

4 Teoretisk utgångspunkt

De tidigare kapitlen har redogjort för bakgrunden till studien där medias porträttering, vett och etikett samt begreppet identitet förtydligas. De har även beskrivit litteratur om begreppet identitet och normer kring huvudbonader. För att utveckla förståelsen för hur huvudbonaden uppfattas i skolan samt förtydliga den teoretiska utgångspunkten för denna studie, *socialkonstruktivism*, har Thomassens (2007) bok *Vetenskap, kunskap och praxis - Introduktion i vetenskapsfilosofi* samt Wennebergs (2001) *Socialkonstruktivism - positioner, problem och perspektiv* använts.

Flera av teoretikerna, som Goffman och Swain, tar sin utgångspunkt i den symboliska interaktionismen. Vi väljer dock att utgå från ett socialkonstruktivistiskt synsätt då detta har influerats av den symboliska interaktionismen och kan ses som en nyare version eftersom begreppet social konstruktion myntades först 1966 (Nationalencyklopedin, u.å). Wenneberg (2001) menar att utgångspunkten för bägge perspektiven är att samhället är en social och mänsklig produkt som utgör en objektiv verklighet det vill säga allting runt omkring oss är en social konstruktion av människan. Därför kan socialkonstruktivism ses som en fördjupning samt utveckling av den symboliska interaktionismen.

4.1 Socialkonstruktivism

Thomassen (2007) lyfter att inom socialkonstruktivism är språket och de sociala interaktioner som sker med hjälp av språk det som är centralt för skapandet av kunskap. De sociala konstruktioner som sker med hjälp av språket skapar bilden av både oss själva men även verkligheten omkring oss. Dock lyfter Thomassen att bara för att någonting är konstruerat är det inte påhittat eller överkligt, trots att det kan låta som att det är det. Thomassen (2007) lyfter sociologen Halvor Fauske som menar att sociala problem inom sociala konstruktioner existerar genom ett samspel mellan de tre stadierna *värde*, *tankesätt* och *praktiker*. Fauske menar att de tre stadierna lägger grunden till att någonting blir ett problem och även hur problemet hanteras. Exempelvis kanske en lärare lägger stark värdering vid vett och etikett och därför väljer att se bärandet av huvudbonad inomhus som ett problem. Läraren tänker att problemet med huvudbonader inomhus är någonting som måste tas hand om och agerar utefter sina värderingar för att eliminera problemet.

Ett exempel på konstruerande som lyfts av Thomassen (2007) är det som Ian Hacking berättar kring att "barnmisshandel" är konstruerat av samhället. Det betyder inte att barnmisshandel inte fanns innan det sattes ord på och konstruerades av oss utan det är ett sätt för oss att göra det förståeligt och förhålla oss till det. Ett annat exempel på någonting konstruerat skulle kunna vara begreppet "fritid". Hade vi i samhället inte benämnt tiden vi anser som fri som "fritid" hade den fria tiden fortfarande existerat men vi använder begreppet "fritid" för att vi ska förstå och kunna definiera den tiden utefter det begreppet.

Thomassen (2007) lyfter Foucaults diskursbeskrivningar i samband med begreppet makt. Användandet av språket kan skapa en maktrelation kring vad som är sant eller inte och människor kan exempelvis acceptera osanningar som sanning bara för att någon med makt säger det. Thomassen (2007) lyfter att diskurser kan fungera som ett maktinstrument och att de måste analyseras utifrån frågorna: "*Vem talar? Utifrån vilken ställning? och I vilket institutionellt sammanhang?*" (s.139). Exempelvis ifall en lärare säger till en elev att huvudbonaden behöver tas av inomhus talar läraren ur en maktposition där läraren vedertaget är den som bestämmer. Ifall eleven väljer att ifrågasätta varför och argumentera för motsatsen kan lärarens maktposition avslöjas och diskuteras (Thomassen, 2007).

Wennberg (2001) tar upp Berger och Luckmanns teorier om verkligheten som han menar har betydelse för dagens moderna socialkonstruktivism. Deras första teori behandlar samhället och verkligheten som en skapelse av människan och menar att människan skapar genom sina vanor och upprepade sociala betenden. Den andra teorin bygger på att människans personliga uppfattningar och kunskaper konstrueras av det sociala sammanhanget (Wennberg, 2001). Berger och Luckmanns förklarar och förenklar sina teorier genom tre olika påståenden (Wennberg, 2001, s.71):

- Samhället är en mänsklig produkt
- Samhället utgör en objektiv verklighet
- Människan är en social produkt

Enligt Wennberg är det dessa tre påståenden av Berger och Luckmann som utgör grunden för deras teorier. De förklarar samt kopplar ihop påståendena med varandra genom tre begrepp: *externalisering*, *objektivering* samt *internalisering* (Wennberg, 2001). *Externalisering* beskrivs som en process där människors vanor och normer etc. sprider sig till andra. Wennberg (2001) gör liknelsen att vanorna sprider sig som ringar på vattnet till andra människor och menar att det därmed skapas normer eller institutioner. Med *objektivering* menas det att när barnet föds finns det redan färdiga vanor i samhället som barnet kan tillägna och ta till sig och då sker en *objektivering*. Under barnets uppväxt skapas en *internalisering* där de lär sig det sociala samhällets normer och blir sociala varelser när dessa är inlärd. Berger och Luckmanns utgångspunkt är att människor är naturligt benägna att skapa vanor, då det anses underlätta vardagen och reducera eventuella motsägande ideer (Wennberg, 2001).

5 Metod

I följande kapitel beskriver vi de olika metoder som har valts för att genomföra studien och samla in vår empiri. Metoderna kommer inledningsvis att redogöras och argumenteras för och därefter följer sedan en beskrivning av urvalet av deltagare. Kapitlet avslutas sedan med en beskrivning av genomförandet.

Kvalitativ och kvantitativ metod har länge setts som motpoler till varandra och Ahrne och Svensson (2015) använder sig utav uttrycken mjukdata (kvalitativ) och hårddata (kvantitativ) för att göra en tydlig skillnad mellan dessa två sätt att samla in data. Metoderna samlar in data på olika sätt och bearbetar även källmaterial olika, trots detta kan det vara positivt att kombinera dessa två arbetssätt och till och med ibland nödvändigt för att generera ny kunskap (Ahrne & Svensson, 2015). Vi har valt att använda av oss både en kvantitativ och en kvalitativ undersökning för att få en helhetsbild och fördjupad förståelse. Bjørndahl (2012) lyfter fem olika fördelar med att kombinera dessa två olika metoder:

1. Studiens validitet kan öka om dessa metoders resultat överensstämmer, då det leder till metoderna stärker varandra
2. Studiens tillit kan även den öka om metodernas resultat överensstämmer
3. Genom att blanda metoderna kan det uppstå nya sätt att tolka och genom det generera ny kunskap
4. Det kan skapas en större och bättre helhetsbild av studien om metoderna överensstämmer
5. I teorin kan detta vara ett sätt att ställa sin studie mot konkurrerande studier

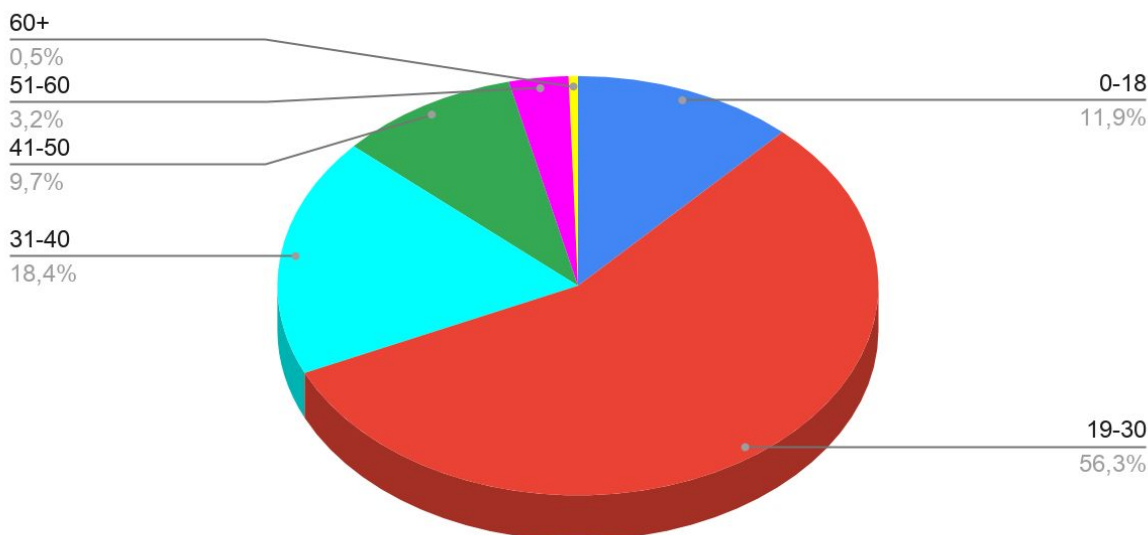
5.1 Enkät

Enkäten gjordes med anledning att få en vidare överblick kring den upplevda problematiken och se ifall problematiken fanns på ett bredare plan eller i flera olika generationer. Enkäten bestod av frågor kring huvudbonaden och dess vara i skolans värld samt frågan ifall de svarande själva blivit ombudda att ta av sin huvudbonad i skolans lokaler. Enkäten genomfördes för att ge svar på frågeställningen *Hur ser huvudbonadens vara och inte vara ut historiskt sett i skolans verksamheter från ett samhällsperspektiv?* samt för att ge exempel på argument och hjälpa till att svara på frågeställningen: *Sett utifrån både ett samhällsperspektiv och direkt i skolan samt fritidshemmet vilka argument görs för att både förbjuda och tillåta icke religiösa huvudbonader i skolan och fritidshemmet?*

5.1.1 Undersökningsgrupp

Enkäten delades på sociala medier för att ge oss ett historiskt samhällsperspektiv samt specifikt till människor med olika kopplingar till skolan som exempelvis att de är lärare, arbetar i skolan eller tidigare har arbetat i skolan. Enkäten är även utskickade till en gymnasieklass för att få ett perspektiv på situationen i skolan idag. Genom en offentlig delning gav enkäten 185 svar dock går det inte att säkerställa vilka som svarat, eventuellt bortfall eller hur sanningsenliga svaren är. Enkäten var även helt anonym och möjligheten att koppla ihop ett svar med en viss person finns inte. Som figuren nedan (Figur 1:1) visar fick de svarande i enkäten uppge sin ålder där majoriteten av de svarande var i åldrarna 19 till 30 år gamla (56,2%). Åldersspannet bland de svarande visar att frågan inte endast är relevant i en åldersgrupp utan sprider sig över ett spann av i stort sett alla åldrar och är därför relevant ur ett historiskt perspektiv.

Ålder

Figur 1:1 Ålder på de svarande i enkäten.

5.1.2 Genomförande

Enkäten är konstruerad utefter Ejlertssons (2019) modell. Enkäten, som är gjord via Google, skickades ut och var av typen webbenkät med en direktlänk och kunde fyllas i på en dator eller telefon. Enkäten samlade heller inte in några personuppgifter mer än den svarandes ålder och var därför helt anonym (Ejlertsson, 2019). Efter planering och diskussion blev syftet med enkäten att få en historisk kartläggning över hur huvudbonaden mottagits bland olika personer och skolor runt om i landet. Eftersom enkäten skickades via sociala medier innebär det per automatik en bred målgrupp och därför behövde frågorna formuleras så de inte var riktade endast till lärare (Ejlertsson, 2019).

Ejlertsson (2019) beskriver att frågor där det lyser igenom vad frågeställaren har för åsikt inte ger ärliga och relevanta svar. I enkätens utformning för att nå den breda målgruppen, det vill säga inte endast lärare, behövde ett urval av frågorna göras. Vissa frågor föll bort, exempelvis "Har du bett någon ta av sig en huvudbonad?" eftersom den riktar sig endast till personer som arbetar i skolans verksamhet. Fokus lades istället på de svarandes egna upplevelser kring huvudbonader i skolan. Enkäten innehöll till exempel frågan "Anser du att huvudbonaden bör tas av i skolan?" som håller sig ifrån att färga ett eventuellt svar eftersom frågan inte speglar vad vi som författare har för ståndpunkt i frågan. Ifall den svarande svarade ja fick de även möjligheten att förklara varför de ansåg detta och ifall de svarade nej kom de till nästa del av enkäten. Vidare fick de svarande även möjligheten att svara på ifall de blivit ombedda att ta av sin huvudbonad av en lärare eller annan vuxen i skolan. Denna frågan kom till eftersom en av frågeställningarna i studien är hur huvudbonadens vara och inte vara sett ut historiskt i skolans verksamheter. Eftersom de svarande kom från olika åldersgrupper ger frågan en bra insyn i hur det sett ut över tid. De som svarade ja fick möjlighet att utveckla sitt svar med ett par flervalsfrågor och en textruta där de fick välja vilken huvudbonad, hur det fick dem att känna sig och även utveckla den känsla de fick ytterligare. Dock går det inte att fastställa vilka de svarande är eftersom enkäten anonymiserats och därför kan inte några större

slutsatser dras. Syftet med dessa följdfrågor var att få en så stor förståelse som möjligt för betydelsen av huvudbonaden historiskt runtom i landet.

5.2 Intervjuer

Den kvalitativa metod som används i studien är semistrukturerade intervjuer och riktade sig mot människor som arbetar eller har arbetat i skolans verksamhet, exempelvis lärare eller fritidspedagoger. Syftet med intervjuerna var att undersöka kopplingarna mellan huvudbonad och identitet i skolans verksamheter. Intervjuer hålls på en semistrukturerad nivå med några färdigformulerade frågor där informanten och vi samtalar och diskuterar kring vårt valda ämne på ett friare sätt än under en helt strukturerad intervju (Ahrne & Eriksson-Zetterquist, 2015). Semistrukturerade intervjuer håller det mer öppet för exempelvis följdfrågor och fördelar med detta är att det kan leda till en fördjupad kunskap över vad informanterna svarar på frågorna samt undvika missuppfattningar. Genom att välja semistrukturerade intervjuer hålls en viss riktning mot syftet utan att intervjun blir för snäv och låst.

Viktigt för intervjuerna var även att informanterna inte färgades av frågeställningarna utan frågorna formulerades öppna med möjlighet för informanterna att ge sitt ärliga svar baserat på deras egna erfarenheter och kunskaper i ämnet oavsett vilka de är (Ahrne & Eriksson-Zetterquist, 2015). Lantz (2013) menar att det är viktigt att utgå ifrån sin egna frågeställning för att få en empiri som pekar åt ett användbart resultat och därför utgick frågeguiden, se bilaga 2, från uppsatsens syfte och frågeställning.

5.2.1 Undersökningsgrupp

Baserat på samhällssituationen hösten 2020 då en global pandemi försvårade situationen för alla genomfördes intervjuerna, via digitala verktyg som delades med en länk, med informanter som vi redan hade kontakt med sedan tidigare. Detta tillvägagångssätt valdes dels för att underlätta deltagandet och kontakten samt för att vi ville undvika att utsätta personer aktiva inom skolans verksamhet för ökad stress eller onödig smittspridning.

Namn och Ålder	Position	Intervjutid
Informant 1 27 år	Extraarbetande fritidsledare, Göteborg	21:42 Minuter
Informant 2 25 år	Grundlärare i fritidshem, Göteborg	13:18 Minuter
Informant 3 26 år	Grundlärare i fritidshem, Göteborg	22:31 Minuter
Informant 4 49 år	Rektor F-6, Göteborg	15:12 Minuter
Informant 5 27 år	Grundlärare i fritidshem, Göteborg	18:23 Minuter
Informant 6 37 år	Specialpedagog, Göteborg	19:45 Minuter
Informant 7 55 år	Lärare F-6, Halland	21:42 Minuter

5.2.2 Genomförande

Intervjuerna i studien skedde mestadels via digitala verktyg som mötesprogrammet Zoom på grund utav pandemin som pågår i världen. I och med att intervjuerna skedde digitalt skapades större möjlighet till deltagande och informanterna kunde även påverka tiden och i vilken miljö intervjun skulle ske för en ökad trygghetskänsla och bekvämlighet (Lantz, 2013). En intervju skedde via telefon eftersom informanten inte hade tillgång till dator och kunde därför inte spelas in utan anteckningar togs. En annan intervju skedde fysiskt eftersom personen finns i ena intervjuarens umgängeskrets och där genomfördes intervjun genom att anteckningar togs med endast en intervjuare för att minska chansen för smittspridning.

En viktigt utgångspunkt för en bra intervju menar Lantz (2013) är samspelet mellan informanten och intervjuare då det kan resultera i fler och mer utvecklade svar. Lantz menar att en informant som känner sig lyssnad på tenderar att få ett ökat självförtroende som stärker informantens roll i intervjun. Eftersom intervjuerna skedde digitalt började intervjun med småprat, viktigt information om deltagandet samt introduktionsfrågor för att skapa ett öppet och förstående klimat. Något som underlättade i intervjuerna var att de flesta var vana vid att använda digitala verktyg för samtal och möten och det gjorde att tekniska problem undveks på ett smidigt sätt. Informanterna fick även information tidigt om att intervjuerna spelades in och att de sedan i transkriberingen till den skriftliga studien kommer att avidentifieras. Informanterna informerades även om att de kunde dra sig ur när som helst under studiens gång som är en av deras rättigheter som deltagare i studien.

Det semistrukturerade intervjuformen möjliggjorde flera olika ingångsvinklar till de ställda frågorna och kunde därför ge en bredare kunskap. Intervjuformen gjorde det också lättare att undvika missförstånd genom att ställa följdfrågor. Lantz (2013) skriver dock att en bredare intervjuform kan skapa svårigheter i analysdelen eftersom svaren kan vara väldigt olika varandra och svåra att jämföra. För att underlätta analysen började transkriberingen vid de intervjuer som spelats in för att samla de viktigaste delarna i alla intervjuer samlade på ett ställe. Efter det inleddes processen att sortera, reducera och argumentera det transkriberade materialet innan det analyserades genom metoden tematisk analys som förklaras närmare i nästa del. Det transkriberade materialet delades upp i tre huvudteman efter analys:

- Förbud av icke religiösa huvudbonader
- Den icke religiösa huvudbonadens roll i skolan
- Identitetsskapande i samband med den icke religiösa huvudbonader

Genom dessa huvudteman sorteras det viktigaste i intervjuerna in och därefter valdes citat ut från intervjuerna för att stärka huvudtemana i kapitel sex. Citaten från intervjuerna är utgångspunkten för de delar inom resultatet och diskussionen som vidrör intervjuerna.

5.3 Analysmetod

För att analysera det insamlade materialet tas utgångspunkt i Rennstam och Wästerfors (2015) tre riktlinjer för en analys. Dessa tre är sortera, reducera och argumentera och genom dessa menar de att materialet och de problem som kan uppstå blir hanterbart. Genom att sortera sitt material gör man det överskådligt och det skapas en ordning. Rennstam och Wästerfors (2015) tar upp att det handlar om att göra sig förtrogen med sitt material och menar med det att man skapar sig en känsla av kontroll. En reduktion av materialet innebär att plocka bort och välja ut vad man vill visa upp, det är ett sätt att plocka fram det viktigaste och och sälla bort det överflödiga. Det går inte att visa upp allt material som är insamlat (Rennstam &

Wästerfors, 2015). En aspekt att tänka på i detta steg är att man använder sig utav olika perspektiv för att inte sälla bort något värdefullt och vice versa. Den sista delen, att argumentera, behandlar hur forskaren ställer sin studie gentemot de tidigare studierna som forskningen baseras på. Rennstam och Wästerfors (2015) kallar det att "skapa självständighet i förhållande till auktoriteter på området"(s. 231). Författarna menar att i forskningsvärlden, som bygger på vetenskap, kan det vara svårt att synas utan att knyta sin forskning till redan relevant forskning på området. Att befästa sin egen empiri med andra forskares ges den egna forskningen fäste och relevans på området som studerats.

I tillägg till Rennstam och Wästerfors (2015) tre riktlinjer kompletteras analysfasen med en tematisk analys. Med en tematisk analys menas att man identifierar, analyserar och hittar mönster eller gemensamma nämnare i sin studies material (Braun & Clarke, 2006). Föreliggande uppsats utgår från Brauns och Clarkes (2006) sex olika steg för en tematisk analys. Steg ett handlar om att lära känna sin empiri, hitta relevant data och skapa sig en förståelse för den insamlade datan. Steg två och tre hänger ihop genom att steg två handlar om att börja koda eller kategorisera datan in i (steg tre) olika teman kring informanternas svar (Braun & Clarke, 2006). Steg fyra handlar om att granska och rannsaka de olika teman som valts för att hitta en röd tråd. Med det menas att man ska granska de utvalda teman som kopplas ihop med empirin och de teorier som forskaren har utgått från. Det sista och femte steget handlar om att beskriva och sammanfatta arbetet för att kunna producera arbetet (Braun & Clarke, 2006). I studiens första steg transkriberades intervjuerna för att tydliggöra och sammanställa vad som sagts. Vidare i steg två och tre sorterades relevanta svar och citat fram för att skapa en grund för resultatet. Det utvalda materialet jämfördes sedan i steg fyra med de teorier som lagts fram tidigare i arbetet och en resultatdel började sammanställas i steg fem.

Fördelar med en tematisk analys är att det är en flexibel analyseringsmetod som går att använda på flera olika datainsamlingsmetoder, exempelvis intervjuer eller enkäter, för att bearbeta den insamlade datan. Kombinationen av dessa två metoder kan underlätta arbetet och skapa en bättre struktur för att analysera både den kvantitativa och kvalitativa metod som användes. Genom att först använda Rennstam och Wästerfors (2015) metod ges en överblick och första struktur av materialet som sedan genom den tematiska analysen preciseras och fördjupas (Braun & Clarke, 2006).

5.4 Etiska överväganden

Vi har utgått från Vetenskapsrådets (2002) fyra huvudkrav kring etiska överväganden:

- Informationskravet
- Samtyckeskravet
- Konfidentialitetskravet
- Nyttjandekravet.

Informationskravet innebär att forskaren måste informera deltagare i studien om deras roll samt vilka villkor de har som deltagare. Deltagarna har rätt till vetskap om studiens syfte och all information som skulle kunna påverka deltagandet och villigheten att delta (Vetenskapsrådet, 2002). Informanterna har vid två tillfällen fått informationen om deras roll i studien, dels vid inbjudan till ett deltagande samt innan intervjun började. De som svarade på enkäten fick innan de började svara på frågor information genom en inledande text kring vad enkäten handlade om och hur den skulle användas.

Samtyckeskravet innebär att forskaren måste ha deltagarnas samtycke (eventuella vårdnadshavares samtycke) till ett medverkande i studien (Vetenskapsrådet, 2002) och valet gjordes att enbart intervjua myndiga personer där överenskommelsen om deras medverkan skedde muntligt. Eftersom enkäten inte samlade in några personuppgifter och var frivillig att delta i faller den under samtyckeskravet eftersom de svarande ger samtycke när de svarar på enkäten.

Det tredje kravet som Vetenskapsrådet (2002) tar upp är *konfidentialitetskravet* och det innebär att alla uppgifter som kan vara känsliga eller gör de medverkande identifierbara ska behandlas så att inga utomstående/obehöriga kan ta del av dessa. I intervjuerna har enbart namn, yrke samt arbetsplats samlats in som känsliga uppgifter. Detta på grund av att det är relevant för studien men alla intervjuer har avidentifieras i arbetet och ingenting speglar vem som sagt vad. Inga personuppgifter eller känsliga uppgifter samlades in i enkäten och kan därför inte spridas på något sätt.

Vetenskapsrådet (2002) fjärde och sista krav är *nyttjandekravet*, vilket innebär att den insamlade datan enbart får användas för det forskningsändamål som det riktas mot. Detta betyder att ingen obehörig får ta del av den insamlade datan och att uppgifter behandlas säkert, liknande som med konfidentialitetskravet. Intervjuerna som spelats in togs bort i samband med inlämnandet av denna studie och kan därför inte användas till någonting annat. Även svaren på enkätfrågorna är raderade och finns endast tillgängliga i denna studien.

Vetenskapsrådet (2002) skriver även att forskningsetik handlar om att skydda studien men främst av allt handlar det om att skydda de personer som deltar i forskning som försökspersoner eller informanter. Deras medverkan ska i största möjliga utsträckning skyddas. Som skrivet ovan finns det insamlade materialet kring både intervjuer och enkäten inte tillgängligt längre och inga personuppgifter är sparade någonstans.

5.5 Studiens tillförlitlighet

I denna del kommer studiens tillförlitlighet att diskuteras i samband med begrepp som validitet, reliabilitet och generaliserbarhet. Stukát (2011) skriver att forskare behöver vara medvetna om studiens styrkor och svagheter för att se hur dessa kan påverka arbetet eftersom att tänka kritiskt och självständigt är en grundpelare inom forskning.

5.5.1 Reliabilitet

Reliabilitet innebär att det går att upprepa mätningen för att få samma utfall, man kan även säga att tillförlitligheten mäts (Stukát, 2011). Dock är det svårt eller näst intill omöjlig när det handlar om empiri baserat på människors åsikter och tankar att få till reliabilitet skriver Stukát (2011). Reliabiliteten i denna studie kan sägas vara låg då den mänskliga faktorn är involverad. Dels blir replikerbarheten svår att uppnå och mänskliga fel som exempelvis misstolkningar kan påverka. I enkäten fick de svarande inte möjlighet att ställa egna frågor kring frågorna de skulle besvara och då blir det enkelt att misstolkningar sker då människor tolkar saker på olika sätt. Det faktum att både intervjuerna och enkäten skedde digitalt skulle kunna ha påverkat reliabiliteten. Dels kan det ha blivit tekniska fel samt även att det var svårare att läsa in kroppsspråk hos informanterna då kroppsspråket kan vara en stor del av deras uttalanden. Här kom den semistrukturerade intervjuformen bra till hands, genom att kunna följa upp med fler frågor eller be informanterna att fördjupa sig gjorde situationen lättare.

5.5.2 Validitet

Begreppet validitet innebär att empirin mäter det forskaren vill mäta (Stukát, 2011). Validiteten i studien handlar om att mäta rätt saker och för att stärka det gjordes en frågeguide baserad på frågeställningarna samt en provintervju hölls. Provintervjun innebar att relevansen på frågorna testades samt frågornas utformning diskuterades. Enkäten utformades främst med frågor med flervalsalternativ och det var valfritt om deltagarna ville utveckla sina svar. Vi valde även att definiera de begrepp som behövdes, både skriftligt i enkäten samt muntligt under intervjuerna utefter vår litteratur. Då vårt valda ämne är väldigt aktuellt i skolverksamheten idag är våra informanter människor som arbetar i eller nära verksamheten, vilket gör dessa människor lämpliga informanter för vår studie. De svarande i enkäten hjälpte mestadels till med ett historiskt perspektiv samt gav exempel på olika argument de fått höra själva kring avtagande av sina huvudbonader. Syfte med studien handlar om att få en helhetsbild av den icke religiösa huvudbonaden inom skolans verksamhet och eftersom liknande resultat uppstod genom bägge metoderna, intervju och enkät, stärker även detta validiteten i studien.

5.5.3 Generaliserbarhet

Stukát (2011) menar att generaliserbarhet handlar om hur anpassningsbar och relevant en studie är. Ifall studien är applicerbar och relevant på flera olika platser, exempelvis skolor, med liknande utfall tolkas den som generaliserbar medan om den endast är relevant för en plats, en skola, faller generaliserbarheten och studien är endast relevant för den undersökningen och platsen. Vår studie, eftersom den hade lågt deltagarantal i både enkät och intervjuer, har en låg generaliserbarhet men eftersom vi valde deltagare av olika kön, ålder och geografisk placering på skolor i olika områden av Göteborg och Halland kan en generalisering göras för större delar av samhället trots det låga antalet informanter. Eftersom informanterna representerar olika delar av yrkeskåren inom skolan kan dock argumentet föras att deras åsikter är applicerbara i liknande delar av skolans yrkeskår nationellt.

6 Resultat och analys

I följande avsnitt redovisas resultatet från både den kvantitativa och kvalitativa metod för insamling av empiri. Det övergripande syftet var att undersöka hur lärare, främst inriktade mot fritidshemmet, samt annan pedagogisk personal i skolan ser på den icke religiösa huvudbonadens roll inom skolan och för elevernas identitetsarbete. Enkäten som genomfördes var till hjälp för att säkerställa en historik kring ämnet huvudbonader i skolan sett från ett samhällsperspektiv. Resultatet av enkäten svarade emot frågeställningen *Hur ser huvudbonadens vara och inte vara ut historiskt sett i skolans verksamheter från ett samhällsperspektiv?* och resultatet visar att ur ett historiskt perspektiv var debatten kring icke religiösa huvudbonader upplevd som viktig bland de svarande. Enkäten sammanställdes framför allt genom den statistik som samlats in och presenteras nedan med olika diagram.

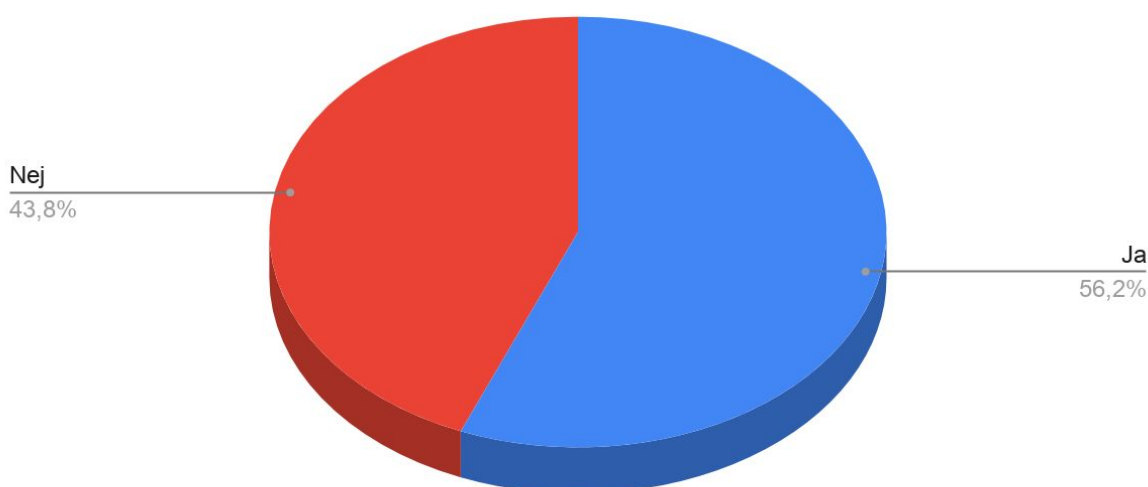
Intervjuerna visade även att huvudbonaden klassificeras som ett aktuellt ämne ute i skolorna idag där vissa skolor förbjuder medan andra låter huvudbonader florera fritt i skolans lokaler. Genom vår granskning och analys (som beskrivs i metoddelen) uppkom det tre huvudteman:

- Förbud av icke religiösa huvudbonader
- Den icke religiösa huvudbonadens roll i skolan
- Identitetsskapande i samband med den icke religiösa huvudbonader

6.1 Enkät

Enkäten skickades ut med målet att samla bakgrundsstatistik kring ifall huvudbonaden utpekats som ett problemområde längre bak i tiden och vilka anledningar som getts till de som ombetts att avlägsna sin huvudbonad. Av våra 185 svar svarade 104 personer (56,2%) att de någon gång blivit ombudda att avlägsna sin huvudbonad i skolans lokaler. Se figur 1:2..

Har du blivit tillsagd att ta av din huvudbonad av en lärare eller annan vuxen i skolan?

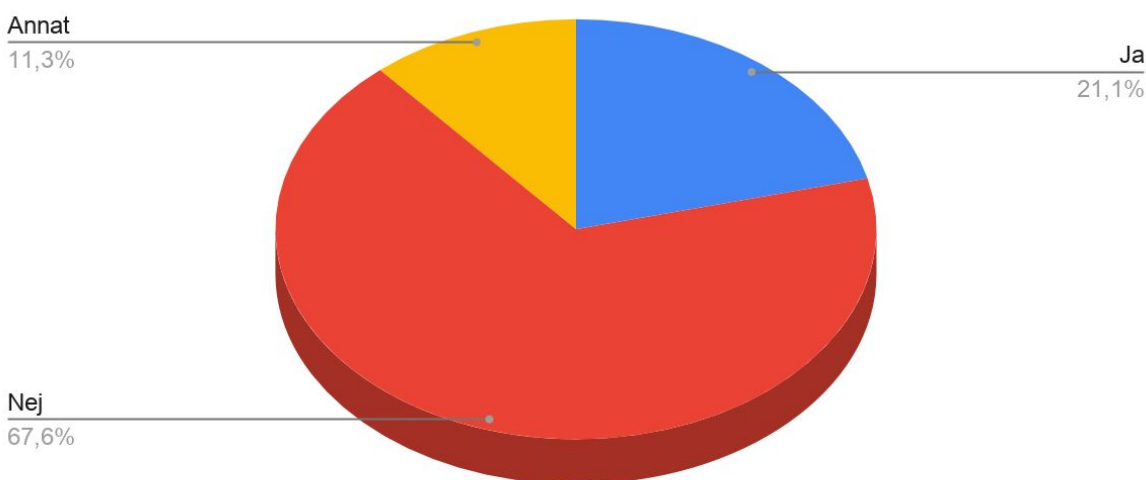

Figur 1:2 Andel svarande "Ja" eller "Nej" i enkätfrågan "Har du blivit tillsagd att ta av din huvudbonad av en lärare eller annan vuxen i skolan?"

I enkätstudien fick även de som svarade ja fylla i vilken typ av huvudbonad de fick avlägsna och där var keps och mössa de två mest förekommande huvudbonaderna men även luva och religiösa huvudbonader kom fram som exempel. De svarande fick även ge anledningar de fått höra kring varför de skulle avlägsna sin huvudbonad och en av de vanligaste anledningarna var att det tillhör vett och etikett i någon form att huvudbonader inte bärs inomhus och är ett utomhusplagg (jfr. Ribbing, 2016). “Det är otrevligt”, “Det är inte kallt inne” eller “Det är ohygieniskt” är en rad subjektiva anledningar som de svarande lyfter.

I enkäten svarar 95 procent att de var elever som blev tillsagda av sin lärare att ta av sin huvudbonad men det förekommer även tillsägelser mellan kollegor eller från överordnad till underordnad enligt vår enkät. I samband med dessa frågor fick de svarande även svara på hur de kände sig när de blev ombudda att avlägsna sin huvudbonad och en majoritet svarade att de inte brydde sig men det förekom även svar där de svarande kände besvär, irritation, att de blev utpekade eller till och med kränkta / diskriminerade.

Anser du att huvudbonaden bör tas av i skolan?

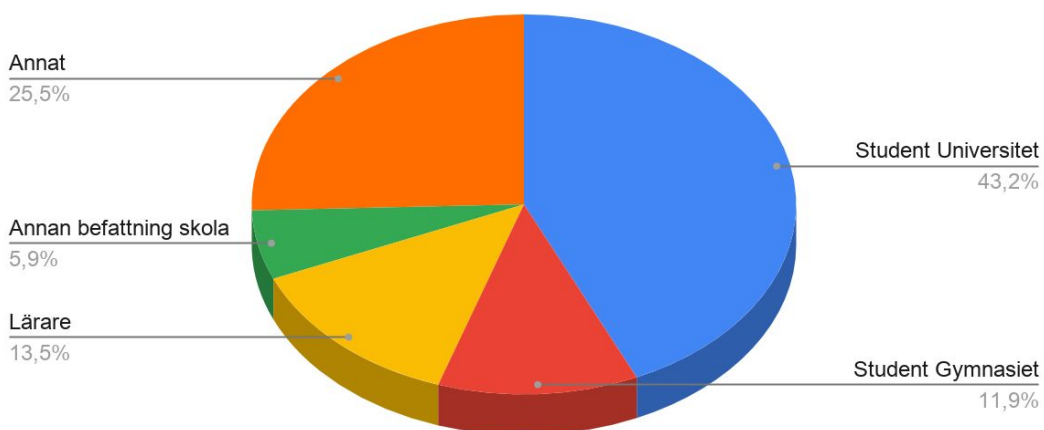

Figur 1:3. Andel svarande som anser att huvudbonaden bör tas av i skolan eller inte.

De svarande fick även svara på ifall de ansåg att huvudbonaden borde tas av eller inte i skolans lokaler där svaret nej var en majoritet. De svarande som svarat annat gav olika anledningar som till exempel “Beror på ifall den döljer ansiktet”, “Religiösa huvudbonader, nej” eller liknande och därför har vi valt att gruppera den kategorien som annat. Se figur 1:3.

Av de svarande var 19,4% arbetande på skola som antingen lärare eller annan befattning. På diagrammet nedan visar svaren en tydlig tendens kring att frågan kring huvudbonad i skolan inte endast är intressant för de som arbetar i skolans miljöer utan även hos andra yrkesgrupper.

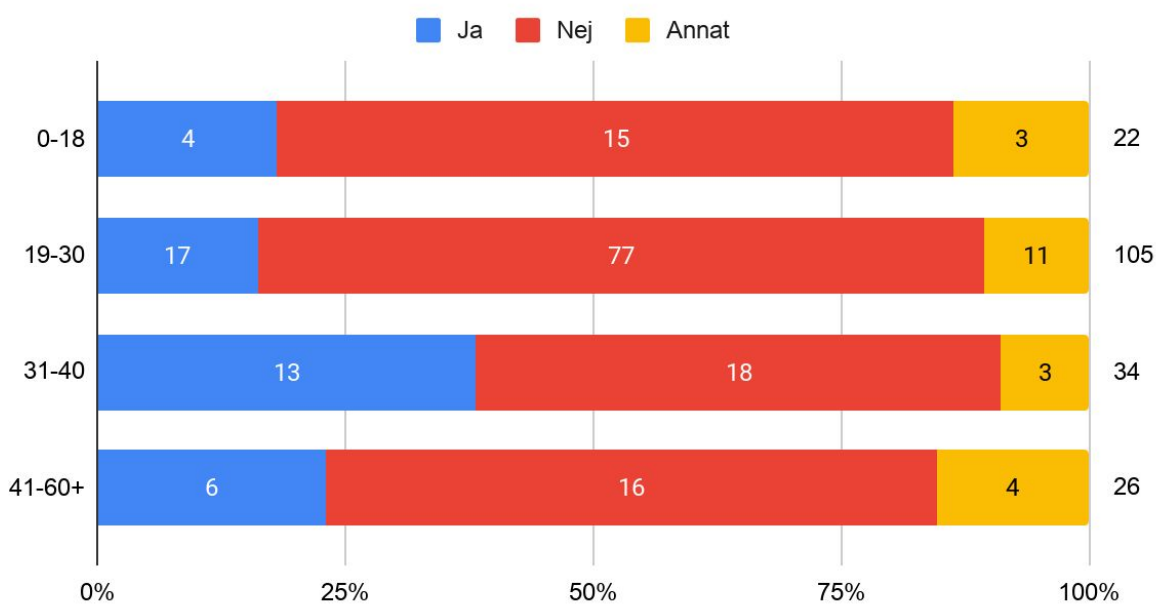
Vad gör du idag?

Figur 1:4 Sammanställning kring vad de svarande gör idag

Överlag var det i åldersgruppen 19-30 som flest svar kom in men även i de andra åldersgrupperna fanns det intresse för studiens innehåll. I åldersgrupperna 41-50, 51-60 samt 60+ var andelen svarande relativt låg och därför är de nedan sammansatta i en gemensam kategori för en mer sammanhängande statistik. Att de svarande spänner över åldrarna 0 och 60+ visar att huvudbonadens vara och inte vara i skolans verksamhet inte endast är en fråga som är relevant bland de som verkar i skolans värld idag utan även de som varit där tidigare. De som i “antal svarande”-grafnen (Figur 1:5) svarat “annat” har lämnat svar som inte är “ja” eller “nej”, exempelvis “Ja fast inte religiösa huvudbonader” eller “Det beror på vilken situation”.

Antal svarande

Figur 1:5. Antal svarande i relation till hur de svarat på frågan: "Anser du att huvudbonaden ska tas av i skolan?"

Sammanfattningsvis anser vi att enkäten hjälper till att besvara frågan *Hur ser huvudbonadens vara och inte vara ut historiskt sett i skolans verksamheter från ett samhällsperspektiv?* eftersom vi fick in svar från såpass många åldersgrupper. Eftersom de som svarade "ja" på ifall de blivit ombedda att avlägsna sin huvudbonad fick möjligheten att utveckla vad de fått föra för anledning får vi även delvis svar på frågeställningen *Sett utifrån både ett samhällsperspektiv och direkt i skolan samt fritidshemmet vilka argument görs för att både förbjuda och tillåta icke religiösa huvudbonader i skolan och fritidshemmet?* De framkom många olika anledningar men några av de vanligaste var "Det är ett utomhusplagg" eller "Vi är inomhus", "Det bara är så", "Såna är reglerna" och "Blir huvudet för varmt kan du inte tänka ordentligt".

6.2 Intervju

Intervjuerna har framförallt erhållit svar till frågeställningarna *Hur ser lärare samt annan pedagogisk personals på icke religiösa huvudbonader i skolan och fritidshem i relation till vad LGR 11 skriver kring identitetsskapande?* och *Sett utifrån både ett samhällsperspektiv och direkt i skolan samt fritidshemmet vilka argument görs för att både förbjuda och tillåta icke religiösa huvudbonader i skolan och fritidshemmet?*. Genomgående i intervjuerna var tonen att huvudbonadens vara eller icke vara i skolans lokaler är en förlegad fråga och någonting som behöver ses över. Informanterna var tydliga med att huvudbonad bör och ska få bäras av den som känner behov av eller vill bära den så länge den inte stör verksamheten. Överlag ansåg informanterna att frågan är viktig att lyfta men att det finns viktigare saker att fokusera på. De ansåg att kepsen bör släppas fri och andra, viktigare saker, borde få mer fokus istället. Citatet nedan kom från informant 3 när hen, i affekt, avslutade svaret på intervjufrågan "Vad är din ståndpunkt till att ha en icke religiös huvudbonad på sig inomhus?"

Du ska kunna ha på dig vad fan du vill - Informant 3

6.2.1 Förbud eller tillåtelse

Av våra intervjuer med sju personer från olika skolor framkom det att hos fyra av dessa fanns det en tillåtelse på skolan att bära olika icke religiösa huvudbonader. Tre av dessa skolor hade ordningsregler som reglerade huvudbonadens vara och icke vara vilket medförde ett förbud att ha den inomhus i klassrummen och på fritidshemmet alternativt i skolans andra lokaler som matsalen. Majoriteten av deltagarna uppgav även att det var ett relativt nytt beslut att huvudbonad fick bäras och att det främst skedde genom demokratiska beslut bland lärarna.

På informanternas skolor där det i nuläget är tillåtet att bära huvudbonader, både för personal och elever, framkom det att innan det var ett accepterat beslut så var det en oskriven regel, någonting som alla visste och följde utan att det ifrågasattes direkt. Många av informanterna valde även att strunta i förbudet och låta andra i personalen vara de som sa ifrån.

Informanterna kom från olika skolmiljöer där vissa miljöer var mindre tillåtande gällande huvudbonader än andra. Tre av informanterna berättar om skolmiljöer där huvudbonader var till största del eller helt förbjudna i alla inomhuslokaler på skolan för åldersgruppen de arbetade i. Informant 2 beskriver att trots hens upprepade försök att få huvudbonaden tillåten väljer de högre uppsatta i skolan att fortsätta förbudet av huvudbonad inomhus. Även

informant 3 beskriver en skolmiljö där huvudbonaden vedertaget inte användes inomhus. Informant 6 beskriver en miljö där det är olika baserat på vilket stadiet eleverna går i, på mellan- och högstadiet tillåts huvudbonad i alla lokaler utom matsalen, dock fanns ingen uttalad anledning, men på lågstadiet är det upp till varje klasslärare att bestämma själv. Både Informant 2 och 3 beskriver att dessa beslut har fattats av äldre personal som varit i verksamhet länge eller av ledningsgruppen som även de är över 40 år gamla. Informant 5 berättar om att den största anledningen till att elever inte fick ha huvudbonad inomhus på hans skola var en attitydfråga där de elever som hade huvudbonad tolkades som att de hade en tråkig attityd gentemot skolan, lärare och andra skolkamrater. Efter att förbudet försvunnit vittnar dock Informant 5 om att den upplevda attityd som fanns tidigare inte längre finns eftersom det inte längre är kopplat till att bryta mot reglerna. Informant 4 pratar om att ett förbud av huvudbonader, eller andra saker elever kan använda i sitt identitetsskapande, är gålet.

Förbud är gålet, med vissa självklara undantag då som till exempel kränkande mönster eller symboler som bidrar till hets mot folkgrupp eller liknande - Informant 4

Det informant 4 uttrycker är att ett generellt förbud inte hjälper till på något sätt utan mer förstör för eleverna men i enskilda fall kan huvudbonader förbjudas. Dock behöver det isåfall finnas rimlig grund och argumentation för att huvudbonaden ska avlägsnas, till exempel att kepsen har en nazistsymbol eller någonting annat kränkande.

6.2.2 Demokratiska beslut

Genomgående i våra intervjuer uttrycker informanterna att ålder verkar spela en stor roll för huruvida man anser att huvudbonaden ska tillåtas i verksamheten eller inte. Informant 5 lyfter att deras skola gjorde ett skifte mellan att inte få ha huvudbonad till att få ha huvudbonad under september 2020. Det kom till genom en omröstning bland de lärare och övrig personal som påverkas av beslutet. Informant 5 berättar att den personal som var över 40 år gamla i snitt röstade för att huvudbonaden skulle förbjudas medan ingen i åldersgruppen under 40 år gamla ville detta. De som röstar för förbudet av huvudbonaden återkopplar till historik samt vett och etikett (jfr. Ribbing, 2016).

Valet sker ofta genom ett demokratiskt val av lärarna, vilket är fett orättvist då barnen är 90% av skolan och får inte delta i detta "demokratiska" val som dom egentligen är majoriteten som påverkas - Informant 3

Informant 3 lyfter att eleverna själva behöver involveras i beslut som innefattar dem. I citatet ovan där hen beskriver att beslut som fattas endast av lärare och annan personal inte är demokratiskt gentemot eleverna. "Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshem" (2019) skriver att eleverna behöver inkluderas oftare i frågor som innefattar dem och att fatta ett beslut utan elevernas röst kan då tolkas som odemokratiskt. Situationen som beskrivs ovan kring informant 5 och beslutet kring huvudbonader på hans skola är en situation där eleverna inte fått vara med i beslutsfattningen. Vilket utfall beslutet fick kan ha påverkats ifall eleverna fick vara med i beslutsfattandet och det går också mer i linje med det som styrdokumentet skriver ifall eleverna får vara delaktiga (*Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet, 2019*).

Informant 2 uttryckte att hen fick höra att det finns viktigare saker att lägga ner tid på som ett argument från ledningsgrupp till lärare i diskussionen kring ifall huvudbonaden skulle få vara

eller inte vara i verksamheten på hans skola. Informant 2 säger att problematiken sopades under mattan och inte togs på allvar eftersom eleverna själva inte lyft frågan

...det finns viktigare saker att fokusera på just nu, släpp det... - Informant 2

Informant 1 och 6 lyfte även diskussionsaspekten men ur ett lärar- och elevperspektiv där diskussionen kring att eleven ska ta av sig huvudbonaden framställs som en onödig diskussion och att personalen borde ha viktigare saker att göra än att kämpa emot elevernas önskan att ha huvudbonad på sig inomhus.

6.2.3 Huvudbonaden i klassrummet

Informanterna ansåg överlag att huvudbonadens vara i klassrummet var någonting de inte hade några problem med. Majoriteten tyckte att det var helt accepterat så länge den inte blev ett hinder för eleven. Ett hinder kunde vara om huvudbonaden blev som en leksak eller blev distraherande för undervisningen av något slag.

Huvudbonadens användande, främst keps, i klassrummet benämns positivt i specialpedagogiskt syfte. De flesta av våra informanter tog upp aspekten med att använda den icke religiösa huvudbonaden som ett redskap för avskärmning, som kan underlätta inläring för eleverna. Främst var den ett hjälpmedel för de elever som har koncentrationssvårigheter samt de elever som har svårt att fokusera på en uppgift i taget. Informant 6, som är utbildad specialpedagog, belyser *rör inte min keps* och det arbetet som viktigt för eleverna och att eleverna ska få använda de medel de behöver för att klara dagen. Även informant 7 anser att huvudbonaden kan ha positiva fördelar i klassrummet. Eleverna i informantens klassrum använder bland annat kepsen som en avskärmning mot resterande i rummet, för att kunna koncentrera sig lättare

Du får gärna ha keps, sålänge jag ser dig. - Informant 1

Informant 1 beskriver att kunna se elevernas ansikte som någonting viktigt. Ifall huvudbonaden stör eller är i vägen för undervisningen, exempelvis vid grupparbete eller liknande, ber Informant 1 eleven ta av sig den men erbjuder att eleven får ha den senare igen. Informant 1 använder sig av argumentation och ömsesidig respekt för att eleverna ska förstå vad hen menar. Informant 1 uttryckte att ifall jag respekterar eleverna så respekterar de mig och berättar även att det är viktigt att ha underbyggda argument för att eleverna ska lyssna.

Har du inget vettigt argument till varför eleven inte får ha mössa då får du nog ge dig - Informant 1

Informant 1 lyfter olika exempel där "För att jag säger det" är det mest återkommande exemplet som Informant 1 inte anser fungerar. Informanterna har alla fått ge exempel på anledningar de fått höra och där har anledningar som "Kepsar har vi inte inomhus", "Det är oartigt att ha mössa på sig inomhus", "Det är ohygieniskt" och "Det är ett ytterplagg" förekommit upprepade gånger. Dessa argument påminner även om de argument som uppkom i enkäten.

6.2.4 Skillnader mellan klassrummet och fritidshemmet

Informanterna fick frågan ifall de ansåg att det var någon skillnad på att ha huvudbonad i klassrummet gentemot att ha det på fritids. Frågan fångade intresse eftersom enligt

styrdocumenten (*Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet, 2019*) ska fritidshemmets verksamhet vara integrerad i skolans lokaler och miljöer. Frågan om eventuella skillnader mellan klassrummet och fritidshemmet kan därför tolkas som motsägelsefullt gentemot styrdocumentens riktlinjer. Informanterna hade splittrade åsikter i denna fråga och gav olika argument till varför det kan vara olika eller lika. Informant 4 lyfte att det inte var några skillnader men att det kan vara en säkerhetsrisk i en träslöjdssal. Informant 1 menar att det rör sig om olika nivåer av frihet där fritidshemmet är en friare arena än till exempel ett klassrum.

Informant 2 uttrycker att huvudbonaden kan ha olika roller i fritidshemmet gentemot klassrummet. Huvudbonaden kan få en större slagkraft i den mer sociala arenan som fritidshemmet är eftersom det arbetas mer med identitetsarbete i fritidshemmet än i klassrummet. Däremot anser informant 2 att reglerna bör vara samma över båda verksamheterna. Informant 6 sade att det var en tydlig splittring mellan klasslärare och lärare i fritidshem på hans arbetsplats där klasslärare inte ansåg att huvudbonaden hörde hemma i klassrummet medan lärarna på fritidshemmet ansåg att eleverna skulle få bära huvudbonad om de ville. Huvudbonaden kan även hjälpa personalen läsa eleverna på ett bra sätt när de är ledsna eller inte mår bra som informant 5 lyfter i det andra citatet nedan.

Om eleven behöver den avskärning som en keps kan ge tycker jag det är en bra redskap, alla elever är inte likadana och behöver olika verktyg för att lyckas. - Informant 7

Om jag ser att elevens mössa är neddragen så den täcker ögonen då vet jag att hen är upprörd eller trött. Då får man ta till metoder för att hjälpa eleven komma på andra tankar. - Informant 5

Informanterna var dock överens om att ifall kepsen inte stör, vare sig det handlar om fritids eller inte, borde den tillåtas i både klassrum samt i fritidshemmets verksamhet.

6.2.5 Huvudbonader i gemensamma utrymmen

På skolorna där icke religiösa huvudbonader var tillåtet fanns det dock olika regleringar av de gemensamma utrymmena, exempelvis matsal och idrottshall. Idrottshallen hade inga egna regleringar men huvudbonaden kan vara ett störningsmoment och det finns en hygienaspekt i att inte använda huvudbonad som efterföljdes naturligt på de flesta skolor. Informanterna ansåg dock att det var accepterat även där om eleverna ville bära en mössa eller keps. Informant 1 berättar om att hen brukar berätta för eleverna att hen en gång blev sjuk när hen gick ut i kylan med en svettig mössa. Informant 3 och 6 beskrev att de inte ser någon problematik så länge som kepsen inte är ivägen för utförandet. En informant tog dock upp att det kan vara problem vid vissa aktiviteter.

Det kan ju vara svårt att till exempel hoppa höjdhopp med keps, nu har jag själv inte testat det men jag tänker att det kan vara svårt. - Informant 6

Huvudbonad i matsalen var en splittrad fråga för deltagarna där det var accepterat på två skolor på grund av hygieniska skäl, exempelvis på grund av hår i maten, samt ett sätt för eleverna att skärma av en stökig miljö. Ett par andra informanter pratar dock om att matsalen ses ofta som en gemensam yta och en zon där huvudbonader oftast inte är tillåtna med argument som "*du har inte på dig mössan på en restaurang*". Informant 6 sade att det troligen kommer lika mycket hår i maten vare sig man har huvudbonad eller inte medan

Informant 3 och 4 uttrycker att det definitivt är bra för att hålla håret från maten och mer hygieniskt tack vare det.

Huvudbonaden håller ju borta håret från maten, de som arbetar i köket har ju det till exempel. Speciellt för de skolor som använder sig av buffésystem, vilket troligen är de flesta - Informant 4

6.2.6 Identitetsskapande

Sitter hela ens identitet i en keps tycker jag det är en lite sorglig identitet - Informant 2

Citatet ovan hade informant 2 fått höra som en anledning varför huvudbonaden inte skulle tillåtas i skolans lokaler. Eftersom "Läroplanen för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet" (2019) skriver i sina styrdokument att: "Undervisningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla goda kamratrelationer samt känna tillhörighet och trygghet i elevgruppen. Eleverna ska också ges möjlighet att utveckla och pröva identiteter och uppfattningar i möte och samspel med andra." (s.22). Citaten ovan belyser en problematik där överordnade till informant 2 inte rättar sig efter vad styrdokumentet säger samt lägger en nedlåtande värdering i identitetsskapande kopplat till huvudbonader. Informant 4 beskriver att kopplingen till identitet är starkare nu än vad den var förut och att huvudbonaden kan betyda mer för en elev idag än vad den gjorde förr. Både informant 3, 4 och 5 lyfter att fritidshemmet är bra på att främja identitetsskapande och att till exempel lekar med utklädnader och rollspel främjar testandet och skapandet av nya och olika identiteter. Informant 5 lyfter att även lärarna är med i deras roller och detta hjälper eleverna att våga själva eftersom de ser hur de vuxna gör.

Gruppträck är någonting som Informant 6 menar kan vara problematiskt i vissa områden.

Ifall någon inte har råd med en 1000-kronors keps så hamnar hen utanför gruppen som har det. - Informant 6

Informant 6 menar att i ett exempelvis välbärgat område kan en elev som inte har det lika väl ställt som de andra eleverna kanske inte har råd med huvudbonaden som rankats som en statussymbol i gruppen och därför hamna utanför. Informant 7 använder ett annat exempel:

I våras hade jag ett killgäng som alla tog håll i örat eftersom en gjorde det. Tog man inte håll i örat så var man inte en äkta del av kompisgänget. Dock skedde ingen direkt utslutning men alla gjorde det ändå. - Informant 7

Exemplet tyder på att gruppträck i skolans verksamhet är någonting som inte enbart kan kopplas till huvudbonadens vara och inte vara utan kan innefatta allt från huvudbonad till örhängen eller tröjor. Eleverna skapar tillsammans ramarna för en kultur där de sätter normen om exempelvis vad de ska ha på sig eller göra och utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv konstruerar människan de sociala ramarna inom en kompisgrupp. Informant 1 pratar ändå om huvudbonaden som någonting som kan bidra till osämja i gruppen.

Ifall en elev har en keps, som en annan elev väldigt gärna vill ha. Så kanske den första eleven inte har möjlighet att hindra sig själv från att stjäla den av den andra eleven. - Informant 1

Dock utvecklar informant 1 vidare att ifall det inte är en huvudbonad kanske det varit en tröja eller ett par skor eller någonting annat som skapar osämja mellan eleverna. Som skrivet i det

andra exemplet från Informant 7 kan man inte förbjuda allting eleverna har med sig för att undvika osämja.

Informant 2 beskriver att där hen jobbar är huvudbonader förbjudet för alla förutom vissa elever med speciella behov.

Vi har till exempel en elev som haft cancer, hen tappade allt hår och fick därför tillstånd att bära keps - Informant 2

Informant 2 pratar även vidare om hur det istället för att vara ett hjälpmedel för dessa elever kan göra att de känner sig utpekade eftersom de inte tillhör gruppen där förbudet gäller. Övriga informanter har även de uttryckt att det känns orättvist att låta vissa elever ha huvudbonaden på sig eftersom de behöver det och att det känns utpekande mot de elever ifall inte alla får ha det på sig.

Informant 3 pratar om att fritidshemmets verksamhet både utvecklar och utmanar eleverna i sitt identitetsskapande genom att tillåta men även genom förbudet av huvudbonad.

Att inte få ha sin huvudbonad kan utmana eleven att utveckla en annan identitet än den man är bekväm i. Det kan tolkas som att även det ingår i fritidshemmets uppdrag - Informant 3

Det informant 3 säger spelar väl med styrdokumentens (*Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet, 2019, s.22*) uttryckande att: “[...]att eleverna kontinuerligt utmanas ytterligare genom att de inspireras till nya upptäckter.”. Informant 3 menar att fritidshemmets uppdrag inte bara innefattar främjandet av elevernas identitetsarbete utan även ett utmanande som skulle kunna ske genom ett förbud av huvudbonader för eleverna.

7 Diskussion

I denna del kommer resultatet att diskuteras och kopplas till studiens syfte och frågeställningar. Resultatet kommer kopplas ihop med den valda teorin och tidigare forskning samt med egna tankar och frågeställningarna som ställdes i inledningen. Efter resultatdiskussionen kommer en metoddiskussion för att reflektera och diskutera valen som gjordes och framföra för- och nackdelar samt hur metoderna påverkade utfallet. Avslutande kommer det ges förslag på fortsatt forskning inom ämnet samt en slutkommentar.

7.1 Resultatdiskussion

Huvudbonadens vara och inte vara i skolans verksamheter är ett aktuellt ämne som diskuteras inte bara bland lärare utan även bland de som inte arbetar i skolans verksamheter idag. Huvudbonaden som en del av någons identitet är någonting som är viktig att respektera enligt informanterna. Goffman (2014), Erikson (1999) och Swain (2010) beskriver alla att kläder och accessoarer, huvudbonad inräknat, hjälper till i identitetsskapandet och hjälper människor spela de roller som de vill porträttera i mötet med andra människor. "Läroplanen för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet" (2019) beskriver att lärare ska hjälpa eleverna i sitt identitetsskapande och då kan det tolkas som rent felaktigt att huvudbonader tvingas av i skolans verksamheter baserat på olika sorters subjektiva anledningar eller gamla traditioner kring vett och etikett (Ribbing, 2016).

7.1.1 Hur ser huvudbonadens vara och inte vara ut historiskt sett i skolans verksamheter från ett samhällsperspektiv?

Enkäten bidrog mycket till svar på vår frågeställning *Hur ser huvudbonadens vara och inte vara ut historiskt sett i skolans verksamheter från ett samhällsperspektiv?* Enkäten visade att det över tid har varit en diskussion kring den icke religiösa huvudbonader och där såg vi stor variation på dess tillåtelse eller inte. Argumenten liknade varandra över tid och det tyder på någon typ av underliggande tradition, som kan kopplas till Ribbings (2016) vett och etikett och olika kulturer, till exempel judarnas kippa. Diskussionen kring huvudbonaden verkar ha pågått länge inom skolans värld eftersom de svarande i enkätens åldrar varierade och alla olika åldersgrupper hade upplevt regler kring huvudbonader i skolans verksamhet. Informanterna uttryckte att diskussionen kring huvudbonader tagit mycket tid och energi från både lärare och elever och flera informanter tog i intervjuerna upp just att det finns andra viktigare saker att lägga tiden på. En informant, där diskussion inte vill tas av rektorn och ledningen, fick dock höra andra argument nämligen att tiden inte fanns på grund av viktigare saker att diskutera. Rektorn använder ett argument för att skjuta upp diskussionen kring ett problem på en skola där känslan är att diskussionen behövs. Det skulle kunna tolkas utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv att rektorn försöker hålla kvar äldre sociala normer istället för att tillåta en förändring och skapa nya normer tillsammans med de elever som går på skolan just nu.

Majoriteten av de svarande var dock positivt inställda till huvudbonader i klassrummet, vilket går att tolka som att traditionerna kring huvudbonader idag börjar luckras upp mer och mer i samhället (Ribbing, 2016). Det kommer ett nytänkande där fokuset inte läggs lika mycket på hur människan ser ut klädesmässigt utan mer på vad människan gör och hur den beter sig. Då enkäten hade ett brett åldersspann är detta en slutsats vi kan dra i vår studie.

Vår uppfattning är att ifall vi slutar sätta förbud kring huvudbonader skulle det kunna bidra till en mer harmonisk skola och ett lugn för att kunna fokusera på annat både för lärare och

elever. Informant 5 tar upp att elever vill bryta mot de regler och normer som skolan satt kring huvudbonader och ifall de reglerna, som skolan skapat genom socialkonstruktivistisk makt, tas bort finns inte problematiken med regelbrytande kring huvudbonaden längre.

Styrdokumentet (*Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet*, 2019) säger att skolans och lärarnas uppdrag innefattar att ge eleverna en plats där de kan växa upp och lära sig nödvändiga kunskaper, både kognitiva och sociala. Därför anser vi att skolan är en plats för demokrati och där bra förebilder behövs. Med bra förebilder kopplar vi tillbaka till Dewey (2004) som menar att de vuxna i samhället som har auktoritet, de med makt, behöver hjälpa de som ska bli samhällsmedborgare. Lärarna upplevs alltid auktoritära eftersom de konstant befinner sig i en maktposition gentemot eleverna och därför behöver lärarna hjälpa eleverna och vägleda dem genom lärandesituationer som skapar bra samhällsmedborgare. Att hjälpa eleverna kan till exempel innefatta att de deltar i diskussionen kring huvudbonader och dess vara och inte vara i skolans verksamheter.

7.1.2 Sett utifrån både ett samhällsperspektiv och direkt i skolan samt fritidshemmet vilka argument görs för att både förbjuda och tillåta icke religiösa huvudbonader i skolan och fritidshemmet?

Det uppkom olika argument både genom intervjuerna och i enkäten om varför huvudbonaden inte borde bäras inomhus. "Det är reglerna", "Man har inte huvudbonad inomhus" och "Ditt huvud blir för varmt så du kan inte tänka" är några av de anledningar vi upplevde som subjektiva åsikter, istället för argument med vetenskapliga belägg. De flesta hade även kopplingar till en gammal svensk tradition som grundar sig i kristendomen (Ribbing, 2016). Att ge elever som mer än gärna vill bryta regler, som informant 5 lyfter, argument som "så är det bara" är inte hållbart i några situationer. Att ge barn dåliga argument kan bli ett förminskande av barnets åsikt och vilja samt tar mycket tid som kan läggas på annat menar Informant 1. I linje med vad styrdokumentet (*Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet*, 2019) skriver om demokrati i skolan är det viktigt ifall förbud ska införskaffas att det är beslutat tillsammans med eleverna och att det finns tydliga och relevanta argumentationer för varför förbudet införskaffas.

I resultatdelen framkommer att olika subjektiva anledningar gavs för avlägsnandet av huvudbonaden. "Det är för varmt och då kan du inte tänka" var en anledning som stack ut och vi undersökte det vetenskapliga belägget för dessa ord. Genom att använda sökord som *värme*, *tänkande* och *sämre* på vetenskapliga sökmotorer som Libris och Google Scholar blev slutsatsen att det inte finns vetenskapliga belägg för argumentet. Avsaknaden av vetenskaplig data kring ett sådant yttrande är vad Thomassen (2007) beskriver kring skapandet av makt sett utifrån socialkonstruktivistisk teori: en person som är i maktposition, läraren, uttrycker sig språkligt om fakta, som inte finns och eftersom eleven inte vet någonting om saken lyssnar hen på läraren. Det blir en normbildning baserad på fakta som inte finns.

Som svar på vår frågeställning *Sett utifrån både ett samhällsperspektiv och direkt i skolan samt fritidshemmet vilka argument görs för att både förbjuda och tillåta icke religiösa huvudbonader i skolan och fritidshemmet?* uppkom det flera argument i båda riktningarna men det fanns inga av de förbjudande argumenten som hade någon reell grund utan var subjektiva åsikter eller kopplingar till vett och etikett som baseras på gamla värderingar. Däremot de argumenten som var tillåtande var baserade på specialpedagogisk forskning där exempelvis avskärmning för koncentration eller trygghetsfaktorn var de ledande argumenten utanför fritidshemmet. Inom fritidshemmet görs kopplingarna till Goffmans (2014) forskning kring identitetsskapande och att de roller som spelas samt de fasader som eleverna använder ska främjas av personalen. Personalen kan hjälpa eleverna vid exempelvis rollerkar, genom att

de får göra framträdanden med utklädnader eller att de får spela spel där de kan spela en roll som en påhittad figur.

7.1.3 Hur ser lärare samt annan pedagogisk personals på icke religiösa huvudbonader i skolan och fritidshem i relation till vad LGR 11 skriver kring identitetsskapande?

Intervjuerna bidrog till en god insyn i hur lärare tänker kring identitetsskapandet inom skolans verksamhet i samband med icke religiösa huvudbonader. Den generella känslan var att det inte arbetas aktivt med elevernas identitetsskapande på skolorna utan det låg mer i bakgrunden och användes mer av eleverna själva exempelvis i olika gruppkonstellationer eller som statusmarkering. Elevernas egna identitetsskapande går att koppla till Swain (2010) som tar upp att den främsta anledningen till att använda exempelvis märkeskläder verkade vara för att få en tillfredsställande stämpel av de andra eleverna. Informanterna tyckte att icke religiösa huvudbonader skulle få ta större plats i diskussioner på skolan och de såg hur huvudbonaden kunde vara en trygghet eller annat positivt inslag för många elever.

Informant 3 beskriver i linje med "Läroplanen för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet" (2019) att förbudandet av huvudbonader kan vara ett försök att utmana och på så vis hjälpa eleven anpassa sin identitet. Ifall eleven vill utmanas till att anpassa sin identitet eller inte är någonting som är diskuterbart men ifall eleven främjas av utmanandet av hans identitet är det någonting som kan vara positivt. Ifall en elev främjas av utmaning av identitet eller inte ligger dock på individnivå och är kanske ingenting som är applicerbart över en hel klass, avdelning eller skola. Ifall huvudbonaden förbjuds med detta syfte utan att det uttrycks kan det istället tolkas som ett maktutövande som Thomassen (2007) beskriver inom socialkonstruktivismen där läraren utnyttjar sin position för att hävda sin makt och skapa en konstruktion där huvudbonaden inte har någon plats.

Svaret på vår frågeställning *Hur ser lärare samt annan pedagogisk personals på icke religiösa huvudbonader i skolan och fritidshem i relation till vad LGR 11 skriver kring identitetsskapande?* är ofullständigt och komplext då det bygger på människors olika åsikter och tankar. Vår insamlade empiri har dock klargjort vissa saker för oss i frågan och det övergripande svaret var att den icke religiösa huvudbonaden var en positiv aspekt i skolans verksamheter och lokaler. Eleverna borde kunna klä sig hur de vill och som de känner sig bekväma och trygga i, bara de inte bryter mot värdegrunden vilket flera av informanterna uttryckte i intervjuerna. Goffman (2014) pratar om vikten att få spela sin roll i enlighet med sina egna uppfattningar för att känna sig trygg. Genom att ta bort den tryggheten skapas osäkerheter som kan påverka hela ens identitet och självbild. Eleverna borde enligt oss få skapa sina egna uppfattningar och identiteter och kunna uttrycka denna del av sig själva hur dem vill.

7.2 Demokrati i skolan

"Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet" (2019) skriver i den första meningen att "Skolväsendet vilar på demokratisk grund" (s.7) men ändå pekar vårt resultat i denna studie på att beslutet om att ha keps eller mössa inomhus är upp till lärare och andra vuxna på skolan. Eleverna involveras inte trots att det är dem beslutet till störst del påverkar.

Informant 2 pratade även om att hans skola sopade diskussion kring bärandet av icke religiösa huvudbonader under mattan då det inte var eleverna som uttryckte att de ville bära keps eller mössa inomhus. Dock upplevde informanten att eleverna uttryckte sin åsikt men mer visuellt

än verbalt inom denna frågan. Exempelvis gick de in i klassrummen och fritidshemmet med kepsen på och visade genom det att de gärna hade behållit den på.”Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet” (2019) skriver även att skolan ska vara en plats där det uppmuntras och uppmanas att ha olika uppfattningar men trots detta väljer skolan att inte iaktta elevernas intressen och vilja eftersom de förbjuder huvudbonaden. Upplevelsen kring att inte bli lyssnad på eller hörd i ett sammanhang har de flesta troligen upplevt och kopplat till en känsla av bortglömdhet, obehag och en känsla av oviktighet. Att förbjuda någon att bära ett klädesplagg kan påverka den personen i en större utsträckning än vad som märks utåt. Erikson (1999) skriver att främst barn behöver få lyckas och få möjligheter till det för att utvecklas optimalt, vilket denna skola inte ger möjlighet till ifall de går över huvudena på eleverna. Att diskussionen sopas under mattan blir ett förskjutande av diskussionen istället för en lösning. Kepsen och mössan är så pass aktuella för barn och hela samhället att det är ett aktuellt ämne och kommer troligen vara ganska många år framöver.

7.3 Metoddiskussion

Vi valde i vår studie att använda oss av både en kvalitativ samt en kvantitativ metod för att lägga en bred grund för resultatet. Både informanterna och de svarande i enkätstudien visar på att huvudbonaden är och har historiskt varit ett ämne som ligger till grund för diskussion. Det finns både personer som anser att kepsen inte hör hemma i skolan och de som anser att den inte utgör ett problem. I relation till identitetskapande har vi fått mer data från den kvalitativa studien än den kvantitativa dock visade även den kvantitativa studien på att några kopplat huvudbonaden till sin identitet starkare än andra.

7.3.1 Kvantitativ metod

Den kvantitativa studien som gjordes levde upp till de förväntningar som satts. Studien samlade in data kring hur huvudbonaden behandlats i skolans verksamhet över ett historiskt perspektiv då var åldern på de svarande en intressant parameter eftersom de olika åldrarna bidrar till olika delar av historien. Exempelvis borde åldersgrupperingarna fått ett annat spann då över 50% av de svarande var mellan åldrarna 19 och 30. Ett sätt att ge enkäten större tillförlitlighet hade varit att dela upp spannen i andra grupperingar där till exempel 19-24 och 25-30 utgjort två nya spann. Formuleringen av frågorna har givit användbara svar och endast mindre saker hade behövt ändras. Exempelvis hade kategorin “Vad gör du idag?” inte använts utan “Övrigt” hade tagit plats istället eftersom många svar blev liknande fast hamnade i olika procentuella kategorier där exempelvis 12 olika kategorier av “Jobbar” fanns.

Antalet svarande i studien bidrog även till att få en bredd i historiken, däremot fanns det inte tillräckligt med svarande för att dra några större slutsatser på ett nationellt eller ens ett kommunalt plan eftersom varifrån de svarande härstammade inte samlades in. Studiens anonymitet var någonting som var väldigt viktigt och inga personliga data samlades in förutom ålder. Åldern i sig kan inte härledas till någon av informanterna även ifall den svarande valde att fördjupa sina svar eller ge känslig information kring någonting som hen upplevt.

7.3.2 Kvalitativ metod

De semistrukturerade intervjuer som hölls blev hämmade av det faktum att det under tiden för studien pågick en global pandemi och informanterna fick svara på frågor via länk eller telefon. Informanterna var människor vi själva kände sedan innan och därför kunde åsikterna som gavs av informanterna bli familjära och tolkas som att de eventuellt är riktade mot våra egna åsikter. Dock har vi som intervjuare varit tydliga med att vi inte försöker rikta

intervjuerna åt något håll utan har försökt att hålla en så neutral ståndpunkt som möjligt genom att ställa öppna frågor utan värdering.

Trots en testintervju där frågorna kändes relevanta kunde frågorna utformats på ett annat sätt för ett säkrare resultat. De frågor som ställdes gick ofta in i varandra och när intervjun kom längre ner på frågeformuläret insåg vi att informanten redan svarat på frågan som ska ställas. Istället borde fokus legat på att försöka variera frågorna mer för att få en större fördjupning i informanternas svar. Dock har de svar som behövdes för studien i fråga kommit in eftersom följdfrågor kunde ställas och därför gjordes inte några kompletterande intervjuer.

Tillvägagångssättet att hålla intervjuer via länk gav en möjlighet att spela in intervjuerna. Informanterna fick frågan ifall detta var acceptabelt och ifall de tackade nej skulle andra metoder använts som till exempel att skriva med papper och penna. Det kändes opersonligt och tråkigt att inte kunna träffa personerna vi intervjuade men det var en nödvändighet för att garantera informanternas och vår egna säkerhet.

7.4 Fortsatt forskning

Inom studiens fält, identitetsskapande kopplat till kläder inom fritidshemmet, finns det inte så mycket forskning om just kläder, identitet och yngre barn. Trots detta ska fritidshemmets personal arbeta aktivt med identitetsskapande redan från det att eleverna är i sex års ålder enligt styrdokumentet (*Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet*, 2019). Avsaknaden av forskning skapar ett behov av ny kunskap och mer forskning kring detta område samt implementeringen av den i fritidshemmets verksamhet. Det kan hjälpa både verksamheten som helhet men också eleverna i den.

Det hade varit intressant att se denna typ av forskning utifrån elevernas perspektiv. Ett exempel på hur forskningen kan gå till är att observera eleverna i deras vardag och se hur de hanterar sina identiteter och även att få tillgång till deras tankar och åsikter. Forskning om saker som eleverna möter i sin vardag, exempelvis kläder och accessoarer som huvudbonader, kopplat till deras olika identiteter är någonting som vore ett välkommet forskningsprojekt. Utifrån vårt resultat kan vi se en stor skillnad mellan hur elevernas identitet arbetas med och det kan grunda sig i okunskap från just avsaknaden av relevant forskning på området. Vi hade även velat se en utökad studie kring huvudbonadens vara och inte vara i skolans verksamheter samt hur huvudbonader kan påverka exempelvis elever med koncentrationssvårigheter samt hur de används i specialpedagogiken.

7.5 Slutord

Detta arbete har gett oss en större inblick i diskussionen som pågår kring huvudbonadens vara och inte vara i skolans verksamheter. Svårigheterna kring pandemin som pågått har bidragit till ett förändrat arbete med vissa svårigheter eftersom vi inte får se och prata med dem som arbetet faktiskt handlar om, eleverna själva. Vi har däremot fått en ökad förståelse kring hur lärare, främst inriktade mot fritidshemmet, samt annan pedagogisk personal i skolan ser på förbud och anledningar som ges, tillåtande, historik samt för- och nackdelar med huvudbonader i skolans verksamhet. I rådande läge är vi tacksamma för den information vi fått fram under så kort tid. Synsättet på huvudbonader visar att över tid har huvudbonaden blivit alltmer tillåten i skolans verksamheter och det är vi som författare glada över då vi sett de fördelar som huvudbonaden kan ge. Personligen anser vi båda att den icke-religiösa huvudbonaden definitivt har en plats i skolan. De anledningar till förbud som vi läst och hört om anser vi inte är relevanta jämfört med vinningen att tillåta huvudbonaden. Huvudbonaden

som verktyg i specialpedagogik eller del av identitetsskapandet gör den till mycket mer än bara någonting för att hålla håret tillbaka eller värmen inne.

Referenslista

Bjørndal, Cato R. P. (2012). *Det värderande ögat: Observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. Stockholm: Liber

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3, 77-101. doi.org/10.1191/1478088706qp063oa. Tillgänglig: https://www.researchgate.net/publication/235356393_Using_thematic_analysis_in_psychology

Björck, A., Karlsson, A & Sjölund, A. (u.å.). *Rör inte min keps* Tillgänglig: <https://www.rorinteminkeps.se/>

Dewey, J. (2004). *Individ, skola och samhälle*. Stockholm: Natur och kultur.

DO 2008:567. *Diskrimineringslagen*. Stockholm. Diskrimineringsombudsmannen. Tillgänglig: <https://www.do.se/lag-och-ratt/diskrimineringslagen/>

Drougge, B. (2018, 13 mars). Beteendevetaren: att förbjuda keps är som att förbjuda glasögon. *Aftonbladet*. Tillgänglig: <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/bKaxMe/beteendevetare-att-forbjuda-keps-ar-som-att-forbjuda-glasogon>

Ejlertsson, G. (2019). *Enkäter i praktiken - En handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur AB

Erikson-Homburger, E. (1999). *Barnet och samhället*. Stockholm: Natur och kultur

Erikson-Homburger, E. (1977). *Ungdomens identitetskriser* Lund: Bröderna Ekstrands tryckeri AB

Eriksson-Zetterquist, U., & Ahrne, G. (2015). Intervju. I G. Ahrne, P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 34-53) Stockholm: Liber AB

Goffman, E (2014). *Jaget och maskerna -En studie i vardagslivets dramatik*. Lund: Studentlitteratur AB

Hammarén, N., & Johansson, T. (2009). *Identitet*. Malmö: Liber AB

Havnesköld, L. & Risholm Mothander, P. (2009). *Utvecklingspsykologi*. Malmö: Liber AB

Hwang, P., & Wängqvist, M. (2014). Ungdomar och unga vuxnas identitetsskapande i relation till familjen. I E. Sorbring, Å. Andersson, M. Molin (Red). *Att förstå ungdomars identitetsskapande, en inspirations- och metodbok*. (s.20-42) Stockholm: Liber AB

Högström, H. (2016, 11 maj). Fick ingen skolmat - elev hade keps på sig. *Expressen*. Tillgänglig: <https://www.expressen.se/kvallsposten/fick-ingen-skolmat--elev-hade-keps-pa-sig/>

- Karlsson, A. (2020). *Specialpedagogik för fritids - En grundbok*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Lantz, A. (2013). *Intervjumetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Lernfelt, M. (2018, 18 mars). Keps på lektionstid löser inte skolstöket. *Expressen*. Tillgänglig: <https://www.expressen.se/debatt/kepsen-loser-inte-stoket-i-skolan/>
- Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: Reviderad 2019*. (2019). Skolverket. <https://www.skolverket.se/getFile?file=4206>
- Nationalencyklopedin [NE]. (u.å). *Symbolisk interaktionism*. (hämtad 2020-12-17) Tillgänglig: <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/symbolisk-interaktionism>
- Nationalencyklopedin [NE]. (u.å). *Konstruktionism* (hämtad 2020-12-21) Tillgänglig: <https://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/konstruktionism>
- Närväven, A-L., & Elvstrand, H. (2014). På väg att (om)skapa fritidshemskulturer: Om visioner, gränsdragningar och identitetsarbete. *Norsk senter for barneforskning*, nr. 3 2014: 9–25, ISSN 0800–1669. Tillgänglig: <https://www.ntnu.no/ojs/index.php/BARN/article/view/3498>
- Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2015). Att analysera kvalitativt material. i: G. Ahrne & P. Svensson, (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. (s. 220-236) Stockholm: Liber AB
- Ribbing, M. (2016). *Ribbings etikett*. Stockholm: Forum
- SFS 2010:800. Skollagen, Utbildningsdepartementet, Stockholm: Regeringskansliet Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800
- Skolverket (2011). *Fritidshemmet– en samtalsguide om uppdrag, kvalitet och utveckling*. Stockholm: Skolverket Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a659537/1553963852084/pdf2623.pdf>
- Skolverket (2019). Elever och personal i fritidshem läsåret 2018/2019 Stockholm: Skolverket Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/download/18.2a23c2b1698641e369a0a/1555424941513/pdf4085.pdf>
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Sveriges Radio. (2010, 1 september). *Christer - Varför är kockmössan så hög?*. [Radioprogram. Tillgänglig: <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3130&artikel=3971734>

Swain, J. (2010). *The Right Stuff: Fashioning an identity through clothing in a junior school*, *Gender and Education*, 14:1, 53-69, DOI: 10.1080/09540250120098889
Tillgänglig: <https://doi.org/10.1080/09540250120098889>

Thornberg, R. (2006). *Det sociala livet i skolan: Socialpsykologi för lärare*.
Stockholm: Liber AB

Tuvhag, E. (2011, 19 december). Elev förbjöds keps i matsal. *Svenska Dagbladet*.
Tillgänglig: <https://www.svd.se/elev-forbjods-keps-i-matsal>

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* Tillgänglig:
<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Widell, J. (2018, 26 mars). Därför tar allt fler skolor bort keps förbuden. *SVT*.
Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/val2018/sista-striden-om-kepsen-i-skolan>

Wenneberg, S.B. (2001). *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*.
Malmö: Liber ekonomi.

Åkesson, E. (2016). *Finns normerna inbyggda i verksamheten?* Stockholm:
Skolverket. Tillgänglig:
<https://www.skolverket.se/download/18.653ebcff16519dc12ef36b/1539587167894/Finns-normerna-inbyggda-i-verksamheten.pdf>

Bilagor

Bilaga 1: Enkätutformning och frågor

Huvudbonader i skolan

Huvudbonadens vara eller inte vara i skolans verksamhet och lokaler.

Denna enkät kommer ingå i en studie för att undersöka hur icke religiösa huvudbonader mottagits i skolverksamheten och svaren kan komma att användas i vår C-uppsats för grundläroprogrammet med inriktning arbete i fritidshem.

Studien kommer vara helt anonym och inga uppgifter som kan identifiera en person kommer att visas genom uppsatsen.

Vi uppskattar att du tar dig tid att medverka i studien.

Tack!

1. Din ålder

- 0-18
- 19-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- 60+

2. Vad gör du idag?

- Student universitet
- Student gymnasiet
- Lärare
- Annan befattning på skola
- Annat...

3. Anser du att huvudbonaden bör tas av i skolan?

- Ja (Här hamnade den svarande på fråga 4)
- Nej (Här hamnade den svarande på fråga 5)

4. Varför bör huvudbonaden tas av i skolan? (Lämna tom om du inte vill svara)

- Öppet svar

5. Har du blivit tillsagd att ta av din huvudbonad av en lärare eller annan vuxen i skolan?

- Ja (Här hamnade den svarande på fråga 6)
- Nej (Här var enkäten över för den svarande)

6. Vilken huvudbonad blev du tillsagd att avlägsna?

- Keps
- Mössa
- Religiös huvudbonad
- Annat...

7. Vilken befattning (position) hade du?

- Elev
- VFU-student (Praktikant)
- Kollega
- Underordnad
- Annat...

8. Vad fick du för anledning? (Lämna tom om ingen anledning gavs)

- Öppet svar

9. Hur fick det dig att känna dig?

- Diskriminerad
- Utpekad
- Besvärad
- Likgiltig (Brydde mig inte)
- Glad
- Annat...

10. Utveckla gärna din känsla.

- Öppet svar

11. Avslut

Tack för att du tog dig tid att medverka!

Är du intresserad av att få reda på slutresultatet av uppsatsen hör av dig till oss på:
gusgroang@student.gu.se eller gustavlig@student.gu.se så skickar vi en kopia av uppsatsen när den är klar!

Tack!

Mvh

Linnéa och Anders

Bilaga 2: Intervjuguide

Huvudbonader exempelvis keps, mössa och luva

- Får eleverna ha icke religiösa huvudbonader i ert klassrum / på fritids?

Om ja:

- Har de alltid fått de?
- När ändrades det?
- Vad fick eleverna för anledning innan de fick ha huvudbonader?
- Vad ledde till att förändringen skedde?
- Hur känner du om det beslutet?
- Får du som personal bära huvudbonad?

Om Nej:

- Hur kommer det sig?
 - Hur känner du för det beslutet?
 - På vilka villkor skulle huvudbonaden kunna få bäras i din / eran verksamhet?
- Hur känner du kring att eleverna har icke religiösa huvudbonader på sig i skolans andra verksamheter som till exempel matsal eller idrottssal?

Skolverket (2011) skriver: Undervisningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla goda kamratrelationer samt känna tillhörighet och trygghet i elevgruppen. Eleverna ska också ges möjlighet att utveckla och pröva identiteter och uppfattningar i möte och samspel med andra.

- Hur tänker du kring begreppet identitetsskapande i skolans verksamheter?
- Skolverket skriver att vi som lärare ska hjälpa eleverna att pröva olika identiteter under skolgången. Hur känner ni kring det i relation till bärandet av huvudbonad inomhus?
- Vad anser ni om att förbjuda saker eleverna kan använda i sitt identitetsskapande?
- Vad är din ståndpunkt till att ha en icke religiös huvudbonad på sig inomhus?
- Tycker ni det finns några skillnader mellan att ha huvudbonad på fritidshemmet respektive i klassrummet?